

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Prof. Nihad Erim,
kalkınma ve eğitim
konusunu inceliyor

**A. P. Büyük
kongresi**

**Karşı ihtilâle
mi sürükleniyoruz?..**

Ortâ Sayfada

Ordu, ne zaman

müdahale eder?..

OKUYUCUDAN YONIE

Maskeli çıkarıcılık

Yalan yere yaygara ko parmaktan, çocuklarını u macı ve öd uydurularla ile korkutup sindiren sadist ana-babalar gibi, halkı sürekli öfkünlü ve şaşkın lik içinde bunaltılmaktan; geçim sıkıntıları ve yarın güvenizliği içinde kırva nan çoğunluğun kafasını abur cubur saçmalarla dol durmaktan bugüne dek kimlerin (hangin çevrele rin) yararlandığını öğren miyen kaldı mı? Bu soru nun karşılığı, koskoca bir «EVET KALDI» dir. Çün ki, halkımız, kendine kar şı, kendi varlığı ile oyna nan kumarın tüm farkına varsaydı; bugün bu satırta rı yazmaya lüzum kalmıya caktı.

Öncekiler ne ise, hele şu geçen 10 yıllık Demirkırat tahtaravallisi döneminde, bu kumarın en hileli, dol altında ve su üstünde, her seferinde açresle atıp, orta da yığılan dünyalığın hep sini birden kapıp savuşma cesasına ve kırna kırana oy nandı.

Burjuva düzeninde kazan cın - memleket ne ka dar liberal olursa olsun - bir sınır, bir yolu yorda mı vardır. Büyük kapital, kazancının çoğunu, dağ pa zarlardan sağlar. Bizim kapkaççı zencinler ise, hiç bir sınır tanımadıkları kâr larını, fakir çoğunluğun sırtından çıkarmak için, derisini yizer. Bugün de dünkü vuruncu politikası nın mirasçısı olmakla uğraşanlar, hep o eski do lapları çevirmeye yetelin yorlar. Bütün bu dolapla rın dönmesi için, halkı oyalama, düşüncesini baş ka yönlere aktararak birta kim oyunlarını sık sık oy nanması gerekiyor. Bu hal ki oyalayıcı oyunların en umuz, en buyatı, en çok döviz getireni ve en çok seri tepeni, tel'in (i) mas kosi altında zirşilenidir.

Gerçekleri örtbas etmek, geçim darlığı her geçen gün biraz daha artıran, emekçi halk yığınlarının durumunu düşündüp, ken dine bir çıkar yol bulma sına engel olmak için olan ca güçleriyle çalışanlar; elleri altında bulundurdu kları demeklerden ve yaygın organlarından yararlanarak hep o cıtlak plâstî çalar durturlar.

Bakarsınız, ortada fol yok, yumurta yokken, bir takım kandırılmış zavallı ları, bir gıdıklamadır alır. Tel'inden özgeçedi sömrez; kulak bağırtılarıyla işitmez olur Ağızlar köpürür, gurt laklar kıtırır, çamurlar saçı lır, küfür ve nârsılar ata lır. İstertî taşkınlığı ana caddeleri kaplar, meydanla rı doldurur. Bir kör du mandır ortalık kaplar. İş te asil vuruncu kurdun da aradığı tam bu boz bu lanık ortamdır. O, halkın zihninin başka yana çekildi ği bu dumanlı havada, ve lislini istediği gibi vurur.

Okur yazarı kit olan bû tün gelişmiş ülkelerde, bu böyledir. Gerçek hiçbir ne denli yok iken, bir ülkede, tel'in nârsıları savuruyor, çelme atma, karalamaya hız veriliyorsa, o memleketle mutlak, bu zorla yaratılmış güdürlü ve patırdımın altın da, birileri, bir vurgun vu ruyardur.

Gündüz GELECEK

Bakanlık mı, yoksa...

Bizde, Atatürk'ün sağlı ğında, milli eğitim koşul ları anlayışla ele alınarak, bir devrim havası ve ruhu içinde gördüğü zamanla rı bir tarafa bırakıp, Milli Eğitim Bakanlığının ismini «Millî Eğitim Bakanlığı» gis çekilinde yazarsak, ya lan söylenmiş olmayız.

İki örnek vereyim:

1954 - 1960 arası, ilk okul öğretmenliği idim. Çoğu zaman, hayal kırıklığına sonucunu olarak ağlamışım dır. Öğretmen okullarımız da uygulanan eğitim ve öğretiminle Anadolumuzun realitesi, tamamen birbiri ne uztır. Öğretmen, aldığı ideali, öğrendiği meslek bil gisini uygulayacağı ortamı Anadolu'da bulamaz. Bu, bir çelişmedir. Bu çelişme nin en canlı örneği, köyler de öğretmen - muhtar kavşasıdır. Kaç muhtar, kaç öğretmen öldürmüş ve öldürmüştür? Bu, ista tistiklere geçmemiştir ama, sonuç yüksektir. Altı yıl ben, bir muhtarla sa vaştım. Köyün DP, başka nardı; sardı da Menderes'e dayanıyordu. Kaymakama, hattâ Valiye yazdığım yazı lar cevapız kaldı. Ve ben, altı yılda, okul demirbaşına sadece Milli Eğitim Mü durlüğünün gönderdiği yan sız yönetmeliğini kaydede bildim. Çocuğumu amıfta bıraktığım bir DP azgını da bana sınıfta tokat alma cesaretini göstermiştir.

İkinci örnek: 1962 Hazı ranında, Gazi Eğitim Enstit üsünden mezun olarak, kur'da Urfa Kız Sanat Enstitüsü edebiyat öğret menliğini çektim. Verilen bir hak olarak, Afyon - Sincanlı Ortaokulu edebi yat öğretmenliğini çeken bir arkadaşla değiştim. Bu tün formaliteleri tamamı yapılarak, Ankara'dan ayrıldım. Kararınamem geçtiklerinden Orta Öğretim Genel Müdürl üğüne telle sordum. Ce

vaptı: «Sincanlı Ortaoku luna verildiğime ayrıca ekararınamemin sevkedildi ği» yazılıydı.

Şu anda, aradan dört ay geçtiği halde, kararınamem daha gelmedi. Dört aydır maas alamıyorum. Çevrem de «Sahte öğretmen» dam gasını yemiş durumdayım. Sonradan anlaşıldı ki, ben, Hititli Lisesi edebiyat öğretmenliğine verilmişim. Kararınamem de ora liseisi ne gönderilmiş. On beş gün içinde görevime bağlamadı ğım için, Valilik müstafi saymış; Bakanlığa yazılarak açığa alınmışım.

Hoppalaaa! Halbuki şu anda Sincanlı Ortaokulun da filen çalışıyorum. Görü yor musunuz, Milli Eğitim Bakanlığa nasıl Milli Eği tim Bakanlığını haline zelnmişim.

Bunlar, bir sürü olaydan iki örnektir.

Şimdi bizim Bakanlığın yapacağı bir iş var: He men kapısındaki tabelayı değiştirmek.

Ahmet UÇAK
(Sincanlı Ortaokulu Öğretmeni)

Vicdan ve cüzdani.

Şimdi, bir nevi salgın ha line geldi. Kim, kime rast lansa, daha nasılsın deme den yapıyor: «Son hâ diselerin sebebi sizce ne dir?» «Nasıl, memleket iyi ye mi geliyor, kötüye mi?»

Memleketin durumu, aynı olduğu halde, verilen ce vaplar o kadar çeşitli olu yor ki gülmemek elde de ğil. Bu, biraz da herkesin kendi dâvasını memleket dâvası sanmasından ileri ge liyor.

İşlerin yolunda gittiği ve delişlerin kusurusu döndü ğü bir gün, bir adam yol da rastladığı kapitalist dos tuna soruyor: «Nasıl, mem leketin bugünkü durumu iyi mi?» diyor. Kapitalist şöyle başını yukarıya doğ ru kaldırıp, Tanrı'ya şükre

der gibi baktıktan sonra elini vicdanına götürüp «Allah var. Bu durumu be şenniyenin, muhakkak ka nında bozukluk vardır, go munisttir» diyor.

Memleketin durumunu hiç de iyi bulmayan, fakat komünistliği hiç mi hiç kabul etmeyen adam, kapita listin cevabına bayağı içe riliyor. İçeriliyor ama, elini götürdüğü yerin vicdanı de ğil, özünü olduğunu bir tirdi anlıyamyor.

Anlasak, bu duruma gelir miydik?

Erhan ERİNANÇ

Alican da unuttu bizi

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in Mersinde bulu nuşunun ikinci gününün saat 17 sıralarıydı. Gür sel, bir tetkik gezisinden Vali Konağına dönmüştü. Konağın karşısındaki kaldı rında, Bakanlarını gör mek için 100 - 200 kişi lik bir kalabalık toplan mıştı. İş adamları, daire müdürleri, kodamanlar ve gazeteciler, Gürsel'e görü şüp çıkıyorlardı.

Vakit geç olmuştu. Şeh rin ışıkları yanmıştı. Ka labalık, Cumhurbaşkanla rını göremeyince, yavaş ya vız dağılmaya başlamıştı. Üç arkadaşlık bir el, çe kingen gelişen koluma yapıştı. «- Hiç, hiç o ğul Ben Cemal Gürsel'e görüşmek istiyorum Nasıl görüyorsunuz?» Sağma dön düm, birden anlıyamamış tım. Tekrar edip ilâve et ti: «Siz neisiniz, siz nası görüyorsunuz onunla. Benim de bir derdim var oğul. N'olur, bana yardım eder misin? Sabahın beri bek liyorum. Bir maruzatım var Cemal Pağama, arzede ceğim. Taa, Tanrı'nın gel di m. O adamı şikâyet ede ceğim. Görmeliyim oğul, mutlaka görmeliyim Cemal Pağayı. Şöyle bana nasıl görübilirim?»

Bu kez, oğul anlatmaya başladı: «Abi dedi Biz Ankara'ya kadar gittik, bu iş için Ekrem Alicanı gör dük. Halledeceğim dedi. Biz gazeteye verecez de dik, ayok, sakın vermeyin» dedi. Söz verdiler bize hal ledeceğiz diye. Kalktık Tar sus'a geldik. Kaymakam da on güne kadar söz verdi. Merak etme olacak dedi. Kaç on gün geçti. Ama Kaymakam Necati ne yap sın? O adam ondan da kuv vetli. Para yediyor her kese. Uuuf, ne paralar yedirdi. Baktık olacak gibi değil, herkes kasetlere ilân verin, dedi. Onlar ya zar dedi.»

Anası atıldı: «N'olur oğul, sen yazıver şunu. İyene rezil ediver şunla rı. Ben ömrümce dua ede rim sana. Olmaz mı oğul olmaz mı? Adımı da yaz: Şükriye Paksoy de. Alican da unuttu bizi. Haa, bak oğul, ben kaymakama: «Bunun için tâ Cemal Pa ğaya çıkaram dedim.» «Çike dedi. «Yalnız yeni gelen Vali Pağaya çıkart. Niye öyle dedi acaba? Bu Pağa Vali çok mu iyi? Cemal Pa ğadan da kuvvetli mi bu Vali? Sağol oğul sağol. Ö yleyse yarın Vali Pağaya ve recem bu dilekçeyi. Seni nerde görüyüm sonra? Adın ne senin? Seni arkadaşla rından da ettik, kusura bakma oğul. Dillerine kur ban «alayım» Allahınmarla dık Unutma bizi. Vali Pa ğadan sonra seni gelip göre ceğiz. Öyle bir ferahladım ki. Nasıl desem? Unuttu lar bizi o, rey düşkünüleri. Ama gelecek seçime görü şürüz Alican'la, Allahınmar ladık. Unutman bizi değil mi?»

Mersin asfaltında yapa yalnız kalmışım. Arkadaş lar kimbilir nereyediller şimdi? Ama aklımda yal nız Şükriye Paksoy vardı.

Arkadaşlar uzaklaşmışlar dı. Ben onunla başbaşa kalmışım. Kaldırımın ken a rına çekildik. Baktım, gen cek bir de oğul vardı. Yanında ihtiyar, bir kadın dı. Ama derdi düşüm de ğündü. Benden de bir ilâğı görseydi, ha boşandı, ha boğanacaktı. Bir duruşu, bir boynunu büküşü var dı ağlamaklı, yürek dayan maz. Acele acele bir oğul, bir kendisi anlatıyordu. Anlıyamıyordum. Ama ilâğı me öylesine sevinmişti ki. Gözlerinde derdini anlat mış olmanın rahatlığı var dı. Oğluna dönerek:

«Çakar şu dilekçeyi oğ lum. Göster çabuk ol, yo lundan etmiyelim abini. Buruş buruş bir kâğıt sı kırdılar! etme. «Al, ille oku, n'olursun?» der gibi, Arzuhaliciye on lira ver mişler. Bir örneğini de Ce mal Pağalarına vermişler, vermişler ama, yanındaki adam almıştı. «Acaba ve rir mi, verir mi Cemal Pa ğama?» Müspet cevap alın ca benden, bir seviniyor, bir seviniyor ki sözleri ilâğı işli. «Sağol oğul, sa ğol, o diline kurban olam. Öyle bir ferahladım ki... Kime senin gibi bize alâ kalamadı, anlatmadı, yol göstermedi. Memurlar hep bize çıkışıp duruyor. Git, yarın gel, git yarın gel, benim yürüyecek halim mi var oğul? Ah şu polisler bir bıraksa, Cemal Pağaya hepini anlatırdım bir gî zelence Dinler değil mi beni? Birşey daha sora cam sana Herhangi bir adam, Kaymakamın yerine konuşabilir mi? İyi ama, o adam konuştu, destlek vurdu bana. Memur değil, birşey değil, ne hakla, ne sıfatla konuşur Kaymaka mın yerine? Yüreğim ya nıyor oğul, yüreğim yanı yor. N'olur bana yol gös ter, ben hepini şikâyet edeceğim bunların. Kayma kama da, o memurları da. Ama en çok o adamı.»

Bu kez, oğul anlatmaya başladı: «Abi dedi Biz Ankara'ya kadar gittik, bu iş için Ekrem Alicanı gör dük. Halledeceğim dedi. Biz gazeteye verecez de dik, ayok, sakın vermeyin» dedi. Söz verdiler bize hal ledeceğiz diye. Kalktık Tar sus'a geldik. Kaymakam da on güne kadar söz verdi. Merak etme olacak dedi. Kaç on gün geçti. Ama Kaymakam Necati ne yap sın? O adam ondan da kuv vetli. Para yediyor her kese. Uuuf, ne paralar yedirdi. Baktık olacak gibi değil, herkes kasetlere ilân verin, dedi. Onlar ya zar dedi.»

Anası atıldı: «N'olur oğul, sen yazıver şunu. İyene rezil ediver şunla rı. Ben ömrümce dua ede rim sana. Olmaz mı oğul olmaz mı? Adımı da yaz: Şükriye Paksoy de. Alican da unuttu bizi. Haa, bak oğul, ben kaymakama: «Bunun için tâ Cemal Pa ğaya çıkaram dedim.» «Çike dedi. «Yalnız yeni gelen Vali Pağaya çıkart. Niye öyle dedi acaba? Bu Pağa Vali çok mu iyi? Cemal Pa ğadan da kuvvetli mi bu Vali? Sağol oğul sağol. Ö yleyse yarın Vali Pağaya ve recem bu dilekçeyi. Seni nerde görüyüm sonra? Adın ne senin? Seni arkadaşla rından da ettik, kusura bakma oğul. Dillerine kur ban «alayım» Allahınmarla dık Unutma bizi. Vali Pa ğadan sonra seni gelip göre ceğiz. Öyle bir ferahladım ki. Nasıl desem? Unuttu lar bizi o, rey düşkünüleri. Ama gelecek seçime görü şürüz Alican'la, Allahınmar ladık. Unutman bizi değil mi?»

Mersin asfaltında yapa yalnız kalmışım. Arkadaş lar kimbilir nereyediller şimdi? Ama aklımda yal nız Şükriye Paksoy vardı.

Altın kırmızı kırmızı, başı yağlık lı Şükriye Paksoy ve adını bilmediğim gençcek oğul. İyice anlıyamadığım bir iş hanı meselesi, sonra o kötü adam: Kaymakam, Alican, Cemal Pağa. Ne den yalnız Cemal Pağaya güveniyordun? Neden Pa ğalara hep bir doğruluk sembolü olarak bakıyorlar dı? Şükriye Paksoy, o kö tü adam ve Kaymakam. Ağır ağır yürüdüm. Sonra, Şükriye Paksoy'ların o ezil mişliği, o yalnızlığı gelip, yüreğime oturdu. Bu ruh buruktı. «Neden, ne den?» deyip durdum, ken di kendime. Cemal Pağa, Vali Konağında kodaman larla konuşuyordu. Polisler dışarda, kuş uçurtmuyor lardı. Yollar tutulmuştu. Cemal Pağa dinleniyordu. Ama sokaktaki Şükriye Pak soylardan kimsenin haberi yoktu. Ve Şükriye Paksoy' un kahrolmuşluğu nereye gitsem peşinden geliyordu. Tenha caddenin karanlı ğında yapayalnız kaldık.

Mansur AKTİL

(Mersin)

İzmir'in işdışbaşlıları

Odaar Kanununun koy duğu mecburiyet dolayısı yle, İzmir Ticaret Odasına kaydımı, her iş adamı gi bi, ben de yaptım. Bu lismaktayım. Odaya kayıt lı olanlar, kendi sınıfları na göre, aidat verirken derler. Ben de kendi hıssa me düşen yıllık aidatımı normal olarak ödemekte iken, birdenbire anormal yüzde 150 bir zanda karşı lagmam, hayretimi çekti. Keyfiyeti inceledim. Zamla rın neden böyle fazla nis pette yapıldığını sordum. Odanın geniş ihtiyaçların dan ileri geldiğini söyledi ler.

Öçündü: «Ne olduğunu araştırdık. Nispetleri bul duk. Bir de ne gördüm. Kanun boşluğundan fayda lanarak Oda Meclisli teş kil eden işdışbaşlılar, vasa tan aşağı sermayeli sınıfla ra yüzde 150 zam yapmış lar. Vasatın üstündeki son suz geniş sermayeli, kendi lerine yakın sınıflara ise, yüzde 100 zam yapmışlar dır.

Yapmış olduğumuz itiraz lara karşı, kanun hüküm lerinin varmış olduğu yet kiden bahsetmektedirler. Çünkü kanun, sermaye nis petlerine göre değil de, işi işdışbaşlıların takdiline ba rakmıştır. Boğusa, söyleme nişler, ezengin arabasını dağdan ağır, fakir düz yolda bile taşır.» Bunlar ayrıca, kendilerini koruya cak Odalar Kanununa şö yle bir hüküm koydurmayı ihmal etmemişlerdir: Ser maye nispetleri ne kadar büyük, yüksek olursa ol sun, Oda aidatı beş bin lirayı aşamaz. Sermayesi nispetinde fazla aidat ve ritse, eli titrez, imkenc iste diği şampanya şişesi dü şer kırılırmış. Gelin de, bu zavallılara sermayun. Bu gibilerin ağır yükünü, vasattan aşağı çile çeken sermaye, kazanç sahipleri ne yüklemesinler de ne yap sınlar? Devletçiliği mi se vunsunlar? Yaşamın liberali zm. Onların istediği bu. Sosyal adalet, şu bu, onla rın nazarında masaldan ibarettir. Zayıf ezdikleri nispette gururları artıyor. Felsefeleri adalet değil, pa radır.

Onlara göre isturabı istis nar etmek çeffittir. İşte, bunlar da zamanımızın iş dışbaşlıları. Bugünün kab redici unsurları, daima va sat sermayelinin üstünde bulunur ve bulunacaktır da..

Celal BALKANLI

(Tüccar - İzmir)

(Tüccar - İzmir)

REKLAMLAR İÇİN EN İYİ VASITA GAZETE VE DERGİLERDİR GAZETE VE DERGİLER İÇİN DE EN GÜVENİLİR ARACI

Yeni Açılan ERZURUM ve DİYARBAKIR Şubeleriyle

BASIN İLÂN KURUMU'DUR

- GENEL MÜDÜRLÜK : İSTANBUL, Türk Ocakı Caddesi No. 1 Kat 3
Telefon: 22 43 84 - 22 43 85
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İSTANBUL, Türk Ocakı Caddesi No. 1 Kat 3
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ANKARA, Ulus İsham «E» Blok No. 41
Telefon: 105817 - 105787
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İZMİR, İkinci Kordon Gazi Bulvarı Küçük Kardıçalıhan
Telefon: 23911
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : TELGRAF: BASIN KURUMU
ADANA, Abidinpaşa Cad. Remo İsham No. 46
Telefon: 4510
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : BURSA, İnönü Cad. Aysanhan No. 20
Telefon: 2552
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : DİYARBAKIR, İnönü Cad. İsmenhan Kat. 2 No. 22
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ERZURUM, Fersuk İsham Kat 2 No. 1
Tel: 2512
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ERZURUM, Belediye Binasında
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : KONYA Müze Caddesi İşçi Sigortaları İsham Kat 2 No. 8 Tel: 1800 - 75
- ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ZONGULDAK, Amele Birliği Pasajı No. 15/16
Telefon: 2039

BASIN - 20239/140

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

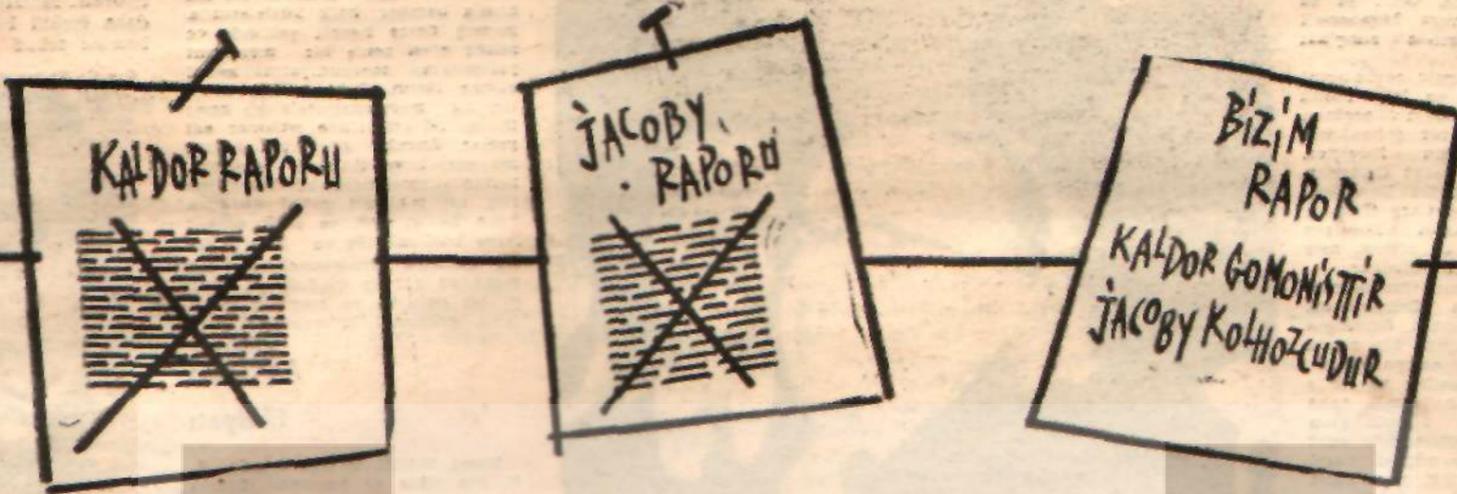
İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDARE : ZIYA GÜKALP CADDESİ
28/1 Yonışehir - ANKARA
Telefon: 17 59 70 * İstanbul Bürosu: Mollafenari
Sokağı: 32 Çarşafolu, Posta kutusu 512 - İstan bul, Tel: 229315 - 229316 * Diziip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. - İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L. üç aylığı (13 sayı) 12.50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tularında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığı tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaş malar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKİŞ

A. P. 'nin öğrettikleri

Okumuşların
reçetesi

Türkiye'de bir inceleme konusu olarak ihmal edilen, nedenleri ve gerçek anlamı üzerinde yeteri kadar durulmayan bir olay var. Bu olay, önce Demokrat Parti adıyla ortaya çıkan, şimdi de Adalet Partisi adını taşıyan hareket. Belki de Türkiye'de halkı anlaya bilmenin ve demokrasiyi yerleştirebilmenin temel şartlarından biri de bu olayın gerçek niteliğini sezmiş olmak. Demokrat Parti hareketini ve onun şimdiki belirtirini omuz silikleme veya bir iki çizgiyle geçiştirenler şimdiye kadarki adımları tekrarlamak, Türkiye'de demokrasi davasını yine çıkmazlara sokmak tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

Bugüne kadar, Demokrat Parti veya Adalet Partisi konusundaki temel davranış, bu hareketlere katılmış olan insanların hep sınıflandırma, konuşanlara, yazanlara çok kolay gelmekte ve tabii, arkasından, bu çeşit bir ayırmadan hareket edilerek varılan çözümler de aynı derecede basit olmak tadır. «Bütün cahil cüvelâ Demokrat Partiye oy verdi; Demokrat Parti ise, kötü işler yaptı, memleketin başına diktatörler getirdi; o halde, demokrasiyi yerleştirebilmek için okuma yazma bilmeyenlere, hattâ ortaokulu bitirmeyenlere oy hakkı vermiyelim» diyen ve böyle bir muhakemeye dayanarak rejim tasakları çizenlere çok rastlandı. Kimse, 1950'denberi oy sandıklarında aşağı yukarı hiç değişmez bir ağırlıkla kendini hissettiren büyük oy yığınının gerçek anlamı ve değeri üzerinde durmadı. Onu anlamaya çalışmadı. Adalet Partisi, çok güç şartlar içinde katıldığı 1961 seçimlerinde tam 3,5 milyon oy aldı. Partinin kuruluş tarihi olan 11 Şubat 1961 ile seçim günü arasındaki zamanın kısalığı rakamın önemini bir kat daha arttırmakta ve bunda eskidenberi sürüp gelen nedenlerin, değişmeyen unsurların rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu gün, memleketin dört bir yanından gelen haberler de, normal şartlar içinde yapılabilecek bir seçimde de mutlak galibin Adalet Partisi olacağını gösteriyor. Bu neden böyledir ve 1950'denberi değişmeyen ağırlık taşıyan oylar nereden gelmektedir?

İtilmişlerin
öfkesi

Herşeyden önce, Demokrat Parti veya Adalet Partisi bu rekabetlerinin sahnede görülen temsilcileriyle onlara oy veren kitleleri, nedenler ve amaçlar bakımından, ayırmak gerekir. Türkiye'de bir kitle var: Osmanlılar devrin denberi ihmal edilmiş, Milli Mücadele'nin hemen ortasında bir yana itilmiş, unutulmuş, bürokrasi tarafından hor görülmuş, araya giren eşraf yüzünden devrimcilerle irtibatı kesilmiş bir kitle. Anadolu köylüleri, kasabalarının unutulmuş insanları, yıllarca, kendileri için yapıldığı söylenen, fakat öncelik sırası kendilerine bakılmadan tesbit edilen işlere uzaktan seyirci kalmışlar. Bu kitle, 1950'de, oylarıyla koskoca bir iktidarı devirince, ilk defa olarak sözünü dinletebildiğine kanaat getirmiş. Hatâ, işbaşına yolladığı kimseler bambaşka amaçlar uğruna börekleri yağına ederken, kıydan köyden arta kalan kırıntılar bu kitleye «demokrasinin nimetleri» olarak gözükmüş. Yüzyılların unutulmuş insanı, kendi oyuna karşılık, daha doğrusu «verdiği» birşeye karşılık, birşeyler «aldığına» inanmış. Sayın İnönü ve çevresindeki mekânıma, ona, halktan uzak, aristokratça gözükmüş. İnönü'cülük ve CHP'lilik, kitlelerin gözünde, yukardan bakmanın, yerleşmişliğin, değişmezliğin timsalleri hâline gelmiş. 1950'den sonra, on yıl, kendi sözlerini dinlettiklerini, devlet gemisini kendi kıyılarına yanaştırdıklarını sananlar, daha henüz oynanan oyunun tam farkına varamadan, 27 Mayıs olayıyla karşılaşmışlar. Öncelikle gördükleri «bürokrasi», onlara sanki eski günlerin tekrar canlanması gibi gelmiş jandarma süngüsü altında taş kırma hikâyeleri yine zihallerde canlanmış.

Ustalık

Ama, bu duyan, bilen, hatırlayan ve ürken kitlelerin dili yoktur. Dil görevini, karşısına çıkıp oy isteyen, pusulaları sebez koymaktan sonra «onun için» konuşmağa, Ankara'ya giden insanlar yerine getirecektir. İşte, Demokrat Parti hareketinin sahnede görünen ve kitlelerden ayrı olarak düşünülmeye gereken temsilcileri, bu «dile getirme» işini en iyi yapmak iddiasıyla ortaya çıkan, hattâ en iyi yaptıklarına sonradan kitleleri de inandıran insanlardır. Eskidenberi kitlelerle aralarındaki tek ortak unsur, «memnuniyetsizlik» unsurudur. Ama, onların memnuniyetsizlik nedenleri kitlelerinkinden farklıdır. Kitleler, insan gibi hür ve rahat yaşamak, ekmeğe ve çata bulmak dâvasındadır; onlar ise, Milli Mücadeleden sonra iyi bir pay kapıp imtiyazlılar arasına yükselemekten,

orta sınıflar içinde köprü başlarının tutulmuş olmasından, ticaret ve sanayi alanlarındaki gelişmelerde en güzel paraların başkalarını toplanmasından şikâyetçidirler. Kitlelerin memnuniyetsizliği ile kendi memnuniyetsizliklerini birleştirip sanki bir tek memnuniyetsizliğin sözcüleriymiş gibi, 1950'den sonra, akın akın Ankara'ya gelmişlerdir. Şimdi, bunların ikinci takımları sahnededir. Fakat, bu defa aralarında, memnuniyetsizlik sloganları bulmak bakımından kendilerinden çok daha kabiliyetli «aşırı» da var.

En büyük tehlike, memnuniyetsizlikleri ifade bakımından girişilen açık tartışmaların, kabadayılık yarışmalarının, kitleleri hiç de islemedikleri çözümlere doğru sürüklemesidir. Bazı insanlar türemiştir. Kitlelerin nelerden ürküğünü, neleri beğenmediğini çok iyi sezebilmekte, sloganlarını buna göre ayarlayabilmektedirler. Köylerdeki kasa balardaki insanlar bürokrasinin sertliğinden mi çekinmektedir, 27 Mayıs'ta devrilenlerin kendilerine iyilik ettiğine mi inanmış, şehitli okumuşun köylü yü hor gördüğüne mi kanaat getirmiştir; o halde, açık tartışmalar, 27 Mayıs, basın, gençlik, ordu, plân sözlerini dillerine dolayacak onlara en fazla saldıran adamlar olmanın yollarını ara yacaklardır. Son A.P. Büyük Kongresi ne bakınız: Sayın Gümüşpala'nın başlangıçtaki ihtiyatlı ve her tarafı kollar nitelikteki konuşması, aşırılık yarışına girenlere engel olabilmemiş midir? Konuşmalarda kitlelerin gerçek derinlikleri üzerine eğilmek, demokrasiyi sağlam sosyal ve iktisadi temeller üzerine oturtmak yolunda en küçük bir gayret sezmemek mümkün değildir. Memnuniyetsizliklere dayanarak oy toplayanların, bundaki derin nedenler üzerinde daha fazla düşünmeleri beklenmez miydi? Hayır, halktaki memnuniyetsizliğin dış belirtileri ile kendi memnuniyetsizliklerinin dış belirtileri birleştikten sonra onların işi çok kolaylaşmaktadır. 27 Mayıs'a, başına, gençliğe, orduya, plâna, şehitli okumuşa kızgınlıkları aslında, bütün bunları kendi emelleri önünde birer engel olarak görmelerindedir. Bunlar olmasa halka da kırıntılar bırakarak memleketi iyice sömürebilecekler, bazı çevrelerin özel çıkarlarıyla ideolojilerini birleştirip «bin yıllık» düzenler kurabileceklerdir.

İyimserlik

A.P. nin son Büyük Kongresindeki

Genel İdare Kurulu seçimleri, memnu niyetsizlikleri daha kabadayınca dile getirebilenlerin zaferiyle kapandı. Bundan sonra, aynı açık tartışmanın parti merkezlerinde, meclis kürsülerinde sürüp gitmesi ve Türk siyasi hayatının gündün güne sertleşen ve herkesi bezdiren bir girdaba tekrar girmesi beklenebilir. Sayın İnönü Malatya'da «kardeşlik» konuşmaları yapıyorsa, Ankara'daki aşırıları kitlelerin gözüne girme yolunu çoktan bulmuşlardır. Meselelerin köküne inilmedikçe, «halk için, halkla birlikte» memleketin kaderini kökünden değiştirecek hamlelere girilmedikçe, bütün ümidi kardeşlik ve iyi geçinme sövelerine bağlamak fazla iyimserlik olmaktadır. Kitleler memnun degillerse ve bu memnuniyetsizliklerini giderecek köklü birşeyler yapılmadığını görüyorlarsa, en azından, içlerinde kırıklığı hiç olmazsa sert sözlerle ifade edebilenleri tutmağa devam edeceklerdir. Kızgınlığı belirtebilmemizin zevki için de, bunların gerçek niyetlerini sorup sorgulayan henüz yoktur.

Uyanıklık

Türkiye'deki uyanık kuvvetlerin ve halk için birşeyler yapmak isteyenlerin en büyük hatası, kitlelerle kendi aralarında köprü kurmamak, kitlelerin önderliğini çıkartkanlara kaptırmak olmuştur. 27 Mayıs da dahil olmak üzere, geçmişteki iyi niyetli idareler, yapacakları işlerin öncelik sırasında yanılmışlar. «halk için, halkla birlikte» yapılacak işlerle başlamak yerine, «halk için, halkla birlikte» yapılacak işlere öncelik tanımışlardır. Oysa, iyi niyetli bir idarenin, daha ilk günlerden itibaren, kitleleri kendisine kazandıracak ve kitlelerle birlikte halk düşmanlarına karşı harekete geçmesine imkân verecek o kadar çok iş yapması mümkün ki. Başarılabilecek hamlelerdeki öncelik sıralarının iyi tesbit edilmesi, ilk bakışta sanki mutlaka halkla rağmen yapılabilecekmiş gibi gözükten işlerin de, beşindeki yöneticileri sermiş ve onların gerçekten kendi yararına çalıştıklarına inanmış bir halkla birlikte, bu mamlanmasını kolaylaştıracaktır.

Türkiye'yi, jandarmasız, kirbaçsız aydınlık ufuklara doğru götürmek isteyenler, Demokrat Parti veya Adalet Partisi olayı üzerine dikkatle eğilmeli, bunun sürüp gitmesine yol açan nedenleri derinlemesine incelemelidirler.

Mümtaz Soysal

A.P.

**Siyasi
çıkılmaz**

Adalet Partisinin tarihi de nilen ilk kongresi, kin ve intikam dolu binden fazla kızgın adamın bir araya gelmesine yol açtı. Kızgın adamlar, orduya, 27 Mayıs, CHP. ye ve İnönü'ye çatan veya Menderes'i öven hatipleri çalınca alkışladılar.

Genel İdare Kurulu seçimlerini de, bu kızgınlığı en iyi kövrükleyen ve en kabadağı geçinen müfritler, büyük bir çoğunlukla kazandılar. Saadettin Bilgiçler, Resat Özardalar, Cevat Önderler, Faruk Sükanlar, Fethi Tevetogul İarı, Mehmet Tuğutlar, Gökhan Evliyaogulları, Tahsin Demiraylar, en yüksek oyları alarak, merkez idare kuruluna girdiler.

Bu grubun lideri durumunda bulunan Süleyman Demirel de, bu seçimlerde, sembol Gümüşpa-la'dan sonra, partinin bir numaralı adamı olarak ortaya çıktı.

Adına müfrit denilen ve muta dillerden farkı, daha ateşli, daha örkeli görünmeyi bilmek olan hizbin, AP. nin idaresinde mu-lak hükümiyeti ele alması, parti-nin iktidara ve CHP. ye karşı daha sert bir tutum takınması na yol açabilecektir. Mütediller, parti içinde ya bu havaya ayak uyduracak, ya da silinip gidecek. Kongre, mütedillerin ayrı bir parti kurma heveslerinin de, fazla bir mâna ifade etmeyeceği ni açıkça ortaya koydu. Mute-dillerin bir varlık göstermesi hayali kongreyle birlikte yıkıl-mıştır. Artık AP. daha sert bir muhalefet yapacak ve sert muha-lefet, İktibardaki senato seçim-lerinde ve mahalli seçimlerde, partinin oylarını arttıracaktır. Zinde kuvvetlerde ve CHP. içinde mevcut tutuculuk gözünde tutulursa, bu tip bir muhalefetin sebebiyet vereceği tepkiler kolay ca hesaplanabilir.

Kısaca, AP. kongresi, içinde bu bulunduğumuz siyasi çıkılmazın in-kâr götürmez bir ifadesi olmuş-tur. Başbakan İnönü, bütün gayret-lerine rağmen, çıkılmazdan çıkış-yolu bulamamış ve göçükler, günden güne artmıştır. Kongre-de, müfritlerin başarısı, İnönü'nün de yenilgisidir.

**Menderes
hasreti**

Kongrede, tam mânâsıyla bir karşı ihtilâl havası hakimdi. De-geleler ve hatipler, ekseriya İmâ-soluyula 27 Mayısın meşruiyetini ve Yasada kararlarını asla ka-bul etmediklerini belirttiler. 27 Mayıs çatanın en kolay çekili-olan tabii senatörlere çatma yolu-nu, hatipler sık sık demediler. Meselâ, delegelere kâmiyeden YÖ-Nü göstererek, küfrettiler. Ma-raş il başkanı Salâhattin Aydın, «Biz hilâfeti kovarken, bir alle-gönderdik. Yerine binlercesini getirdik. Prentisler tesis ettik. Tabii senatörlere bahsettigimiz zi-anlıyorsunuz» diyerek, tabii senatörlüğü hilâfet müessesesine benzetti! Erzurum milletvekili Turhan Bilgin ise, 27 Mayısın milli bayram olması teklifini ba-hane ederek, 27 Mayıs şu sözler-le kötdedi: «Millî bayramlar, müsterek olarak yapılır ve bir tarafta insanlar ağlarken, bir ta-raftan parmak kaldırdı diye, zin-danlarda bu memleketle hizmet ettiklerine kanı olduğum vatan dağlar inerken, hangi bayram dan söz açılır?»

Malatya'da, her parti seçmen önünde makul bir ölçüye muha-faza eders ve seçmiş ihtilâl ve mücadele olaylarına karşı intî-kam almaya hedef tutmazsa ise, çok partili hayat işler, diyen İn-önü ve CHP. de, kongrenin var-yasını ettiği konturlar bağında geliyordu. Bu konuda rekere, 22 Şubat gecesi perişan halde, Milliyetin Ankara bürosuna sıktı-narı ve İhâmî Soysal'dan yalva-rarak kendisini ve karısını gizle-mesini isteyen Antalya milletve-kili İhsan Ataöv kirdi. Ataöv'ün sözleri ibretle okunmaya değer: «Kendilerine güvenebiliyorlarsa, iki günde bir Genelkurmay Ba-şkanlarıyla görüştiklerini gazete-lerle idân edeceklerine Türk köy-lüsünün sofrasında bağdaş kur-sunlar. Tecrübeli kapitan dediler. Erenin tecrübeli kapitan da, köh-ne gemisi de ortada. Tavsiyemiz, köhne gemisini emni bir limana çeksin. Bu liman da Karadenizin kuzey sahilindedir.»

AP. nin bağıdığını CHP. ve onun şefidir, diyen Cevat Önder de: «Kahrolsun köpekler, affet-miyeceğimize nâralarıyla teşviş gör-

Genel Başkan seçilen Gümüşpa-la kongrede Fihli lider: Süleyman Demirel

dü. CHP. Genel Sekreteri Kemal Satır ise: «Sıfatına lâyık bulun-du:

İnönü ve CHP. yerini dibine batırır, hattâ komünistlikle suç-landırılırken, Menderes göklerle çıkarıldı. Bu yolda ilk işaretli, eski talihsiz Genel Sekreter Şina-si Osmâ, skahraman gazileri di-ye verdi. Delege Vehbi Atalay da, «Ey mübarek şehit, senin kemik-le-rini sıralatınların karşısında iman-lı göğüslerimiz ilelebet var-olacaktır» diyerek, alkışlandı.

İdam edilenlerden, «Dava yo-lunda canlarını verenleri şehidin de bahsedene Emekli General Yu-suf Demirdağ ise: «Tayyare ile memleketi geziniz, eserleri ve on-ları yapanların restimlerinin va-tan sahnesine yapıldığını göreceksiz-nizi» buyurdular.

Bu tablo, İlder Gümüşpa-la'nın, «Huzur, zindanlarda tek bir si-yasi mahkûm kalmayınca gele-cek» incisiyle süsledi.

**Karşı
ihtilâl
havası**

27 Mayıs düşmanlığı, tabii ki, karşı ihtilâl tehditlerine yol aç-tı. İlk işaretli, «Af kuvvetlerinin organize edileceğini kapalı şekil-de belirten İlder Gümüşpa-la, ver-di. Başyazar Gökhan Evliyaoglu da, AP. nin bir emüdafaat hukuk hareketi olduğunu söyledi ve «Adisizlerimizi harcamayın, arka-daşlar. Hiç değilse milleti 3-4

yl önceki durumuna yükseltin-ceye kadar» dedi. Konya millet-vekili Faruk Sükan, daha da il-e-ni giderek, «Türk milletinin di-remme hakkını kullanacağını açıkladı. Bir kadın delege ise, «Eğer millî iradeye karşı gelinecek olursa, Türk kadınları balta-yı kapıp Ankara'ya yürüyecekler-dir» tehdidini savurdu. Hasan Demirdağ, «Direnme hakkını kul-lanacağız. İkas ediyoruz. Bu memlekette kardeş kavgaları ola-bilirse sözcüleriyle kafiyeye katıldı.

Ahmet Demirdağ'ın, «Top tû-fekten korkmuyoruz, kendilerini ikas ediyoruz. Direnme hakkı-mızı mutlaka kullanacağız» diye-rek, onu tamamladı. «Çıkacak ihtilâl, onların mezarı olacaktır» diyen ve «Rahmetli Menderes'i de şahit gösteren Sinep milletve-kili Mustafa Kaptan ise, bu di-remme hakkının ne şekilde kulla-nılacağını şu sözlerle anlattı: «Bir gün radyoda, Meclisin çahş-madığını, fonksiyonunu yerine getiremediğini ve bu bakımdan da idareye eikondüğünü duyur-sunuz, yapacağız ilk prz. Ana-yasamız size tundağı direnme hakkını kullanarak birleşmek ve bulunduğunuz yerdeki idareyi ele geçirmek olmalıdır.»

Aralarında DP. rozeti taşıyan delegelerin de bulunduğu salon-da, bu kabadağılık edebiyatı, gıl-gün alkışlar arasında sık sık ya-pıldı. Kabadağılık o kadar faz-la özenildi ki, Genel Merkezî savunan teşkilât başkanı İhsan Önal, bu talihli kahramanları önü maskelerini nefis müdafasat

gereğiyle düşürmek zorunda kaldı: «22 Şubat gecesi çok acı oldu. Biz, 13 kişi kaldık. Her-kes pahalı takatlerle şehit değina-kaçtı. Şimdi sahte kahramanlık taslanıyoruz.»

İlk tehlike işaretinde, bu sah-te kahramanların derhal piyasa-dan kaybolacaklarına güphe yok. Gençlik gösterileri karşısında da en kabadağıların reaksiyonu, «İn-önü'nün etrafında kenetlenilme demekten öteye gitmemiştir. Bu-nunla beraber, halk kütlelerinde, geçmiş devre hasret şeklinde te-zahür eden geniş bir memnuni-yetsizliğin mevcudiyetini kabul-etmek lâzım. Sahte kahraman-lar, bu memnuniyetsizliği, karşı ihtilâl istikametinde istismar edi-yorlar. Ancak gerçekten halkçı bir sosyal ve iktisadi politika, memnuniyetsizliğin köklerine ine-rek, bu tehlikeli gidişi durdura-bilir. Millet, DP. ve CHP. olarak ikiye bölünmüştür ve bu bölün-me gittikçe genişlemektedir. Bu sun'î ve zararlı bölünmeyi, halk-çı bir politika ve sosyalist parti-lerin gelişmesi önleyebilir.

**A.P. nin
fikriyatı**

Karşı ihtilâl havası içinde, A. P. nin fikir ve programı üzerin-de durmaya vakit kalmadı. Bu konuda pek az şey işitildi. Karş-delegesi Celâl Nuri Koç, plân meselesi üzerinde durarak, şu hükme vardı: «Plân, istenen so-nucu vermeyecek. O zaman aç-ğı kapatmak için, zulme gidecek-ler, bizi köleliğe götürecekler. Plânın sonu, komünizme gidebi-lir.»

Bolu İl Başkanı Şemsettin Ulaş ise: «Sosyal adalet sloganı alın-da, mevcut nizam yıkılmak is-tenmektedir» diyerek, sosyal ada-leti esas alan Anayasayı, Ceza Kanununun 141 ve 142 nci mâd-delerine aykırı olmakla suçlandırdı.

Fikir plânında uzun uzun du-ran Genel Başkan Gümüşpa-la ol-du. Gümüşpa-la: «Toprak dağıt-makla zıral reformun olmayacağı-nı» söyledi ve parlak bir kalkın-ma formülü öneri sürdü. Gümüş-pala, vergi almakla kalkınma ol-mayacağını, kalkınmanın eenebi sermaye celiyile yapılacağını açık-ladı. Tıpkı bir asırdan fazla za-mandır, Avrupa sömürgelerinde olduğu gibi. Bu tarz kalkınma-nın ne netice verdiği ise, orta-dadır. Atatürk'ün konuşmaları, eenebi sermayeye dayanarak kal-kınmanın, milletleri nereye götür-düğünü göstermeye yeter.

Ne gariptir ki, bir cins sömür-geliği savunan Gümüşpa-la, ha-tiplerden biri tarafından, Ata-türk'e benzetildi.

C.H.P.

C.H.P. içindeki İktidar çekiş-mesinde İnönü taraf tutacak mı? C.H.P. ileri hâlen en çok meş-

gul eden soru budur. İnönü'nün merakla beklenen Malatya konuşmasının bu soru ya-ışık tutması bekleniyordu. Fa-kat Malatya konuşması, İstanbul konuşmasına nazaran çok hafif oldu. Paşa İstanbul nutkunda, isim söylememekle beraber, ken-dilerini iyice tarif ederek, Güle-kin dışında Nihat Erime ve Avni Doğan'a da çok ağır bir dille ça-tıyordu. Malatya'da ise hücumlar daha ölçülü bir şekilde, Gülek üzerine tefsif edilmiş benziyor.

Kasım Gülek
Tecrîf edilmek isteniyor

Halbuki Erim, daha bir kaç gün önce İzmitte, İnönüye, İstanbul nutkunun ağırlığına eşit sertlikle bir cevap vermişti. Erim, «İşe ya-radığı zaman bir partiliyi gökle-re çıkarmak, itaatte kusur işle-yince aynı kimseyi yerin dibine batırmak, karalamaya çalışmak iptidai ve çok geri bir politika usulüdür» diyordu. Demokrasi şampiyonluğunu kimsede vermi-yen İnönü'ye, demokratik yollar dan ayrılmakla suçluyordu: «Bir-yandan demokrasi şampiyonu ola-rak nutuklar çeker; sonra da de-mokrasinin en sâde kurallarını çiğneyici hücumlara girişirsiniz, elbette o zaman size kimse inan-maz, parlak nutuklara herkes gü-lümseme ile mukabele eder.»

İnönü, Malatya'da, bu sert çn-kıza direk bir cevap vermedi. An-cak, «Fikir hürriyeti nâmına ha-reket ediyormuş kivesine bürlü-nerak, ciddiyetten uzak usullerle hizipler ve taraftarlar peydah et-mek hevesinden kesin olarak par-timizi kurtarmak lâzım» cümlesi bu tartışmaya teimih sayılabilir.

Malatya'da asıl hedef, Gülek oldu. Genel Başkan «Bir takım politika tertipçileri C.H.P. içinde mağdurların hâmisî ve nimetlerin vaatçisi olarak iyi niyetli ve öz-gün partilerini tahrik etmek su-retiyle, yeni bir partizan idare kurmak için öne atılmış görün-mektedir» sözleriyle Güleke çattı. Bununla beraber, İstanbul nutku-na nazaran Malatya konuşmasının da sertlik dozunun azalmış olma-sına ve kendisinin hedef alınma-masına rağmen Erim, Ankara'da yaptığı basın toplantısında İnönü-nün Malatya konuşmasını derhal cevaplandırdı ve sert bir tonla partizanlık ve tertipçilik iddiala-rını geri çevirdi. Durumun gös-terdiği şudur ki, İnönü'nün Ku-rultayda hizipler dışında, taraf-sız bir Genel Başkan şeklinde kalması, herhalde kolay olmayacak. Zira İnönü, bütün ağırlığını koymadığı takdirde, gayri müte-canis Genel Merkez ekibinin başa-rı sağlanması mümkün gözük-müyor. Yıllardır İzmitte ezici bir hâkimiyet kuran Lebîf Yurdoğlu nun, Genel Merkez safına geçince yenilgiye uğraması, bunun son bir delili. «Güleğe değiliz, fakat Genel Merkez'e karşıyız» sloganı teşkilattaki yaygın görüşü akset-tiriyor. Genel Merkez'e karşı du-yulan öfke, Gülekçi olmadıkları

AP Büyük Kongresinde delegeler Nuruçsu, ırkçısı, toptan açısı birarada

Ekonomik sistemin önemi

Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nin tertiplediği «Kalkınmamızda takibi gerekli iktisat sistemi» seminerinde Prof. Sadun Aren, özetle şu konuşmayı yaptı ve hürriyet içinde kalkınmanın ancak sosyalizmle mümkün olacağı tezini savundu:

Memleketimizin durumu

Bana göre bugün iki sistem var. Birincisi devlet sektörünün de yer aldığı Özel Teşebbüs sistemi, ikincisi kamu sektörünün hâkim bulunduğu, fakat özel sektöre de yer verilen sosyalist sistem. Bu bizde saf sosyalizm ve saf kapitalizm münakaşasından kurtarmak tadır. Durum böyle olunca, mesele hangi sistemin ekonomiyi hâkim bulacağı şekli ne geliyor. Verilecek renk mühim bir konu oluyor. Ben bu konuda, hissi ve ahlaki tercihleri hesaba katmasak bile, sosyalizm taraftarım.

Türk toplumunda bugün bir kalkınma arzusu vardır. Hayat standardı yüksektir. Bu bir müşahade değildir. Bunun sebebi, Türkiye'nin kalkınma çabası içinde bulunmasıdır. Bu dava Birinci Dünya Harbinden sonra başladı. 40 yıldır devamını sürdürüyor. Ekonomik bir dinamizm kazanmıştır. Türkiye az gelişmiş bir memlekettir, ama yine az gelişmiş sayılan Afrika, Güney-Doğu Asya, Güney Amerika devletlerinden de ileridir. Az gelişmiş memleketleri duruma göre sıralarsak, Türkiye onların başında gelir. Kalkınma arzusu bizde önce tepeden, sonra halktan geldi.

Türkiye'de demokrasi yerleşmektedir. Bilinçli bir şekilde halk bunu beğenmiştir. Ayrıca, toplumumuz için kalkınmak, dünyanın ileri devletleri arasında varlığını ispat için şarttır. Bundan başka dünyada bugün entegrasyona gidilmektedir. Müsterek Pazar bundan doğmuştur. Bu birliğe katılmak için kuvvetli olmalıyız. Şimdi Müsterek Pazar şartıdır. Bizler de bu şartı yerine getirecek, biz usak oluruz. Yabancılar memleketimizi istedikleri gibi kullanırlar. Onlarla eşit şartlar altında yaşamak istiyoruz. Hızlı şekilde kalkınmalıyız.

Memleketimizde hâten gittikçe hızlanan bir şehirleşme hareketi vardır. 10 bin nüfuslu yerleri de şehir sayarsak, 1927 de şehirlerde oturanların sayısı 2.200.000 iken bugün 7 milyona çıkmıştır. Burada insanların günlük oturumları üzerinde durulması gereken bir meseledir. Çeşitli yerlerden şehirlere iş bulmak için gelenler, şehrin kenarlarında yerleşmekte, sefalet yuvaları meydana gelmektedir. Onlar da diğerleri gibi iyi hayat şartları altında yaşamak istediklerinden, kuvvetli tansiyon yaratmakta ve bu seçimlerde bilhassa kendini göstermektedir.

Bizde 1927'de işçi sınıfı yoktu. Bugün 600.000 sigortalı işçi vardır. Bunlar dan 300.000 i sendikalıdır. Toplu sözleşme ve grev kanunu çıktınca işçilerde

sendikalaşma hareketleri daha da artacaktır. İşçi sınıfının genişlemesi hayat standardının yükselmesinde büyük rol oynar.

Memleketimizde sermaye terakümü yetersizdir. Bu kifayetsiz sermayenin mühim kısmı devlette, diğeri özel sektördedir. Özel sektör elindeki sermaye de kalkınmaya yararlı olacak kimselerin elinde değil daha çok taranda büyük toprak sahipleri, tüccar ve emlak işi yapanlarda toplanmıştır. Sanayide çok azdır. Kalkınma sanayileşme demek olduğuna göre, sanayide özel sektör kifayetsizdir. Durum bu.

Özel sektörle kalkınmanın fiyatı

Şimdi nasıl bir düzende kalkınmamız gerektiği meselesine gelelim:

Önce özel sektörde kalkınmayı düşünelim. Kalkınma demek, fabrikalar tesis etmek demek olduğuna göre, bir kere özel sektör elindeki sermaye bunu yapmaya kifayetsizdir. Yeterli tasarruflar ve sermaye yoktur. İlle de özel teşebbüs yapacaksa, devlet özel sektöre yardım edecek, bazı insanları zengin etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bunu yapmanın çok çeşitli şekilleri vardır. Meselâ vergi hastalardan bir fon teşkil edip, bankalar vasıtasıyla kredi dağıtmak. Müteşebbislere geniş vergi muafiyetleri tanımak. Zira adalet düşüncesiyle, müteşebbis vergi sisteminde giderirse, zengin yatırım yapamaz.

Kısaca, fakirlerden çok, zenginlerden ise az vergi almak lazım. Çünkü kalkınmak için onların gittikçe zenginleşmesi şarttır. Başka bir yardım şekli de özel sektörün kurduğu sanayi hımaya için, ağır gümrükler koymaktır. Millet o sanayinin malına yüksek fiyat ödeyerek, müteşebbis finanse edecektir. O da daha fazla kâr edip, yatırım yapacaktır. Bütün bu ve bunlara benzer diğer usullerin üzü halkın istihlakını kısip farkını fabrika kuracak insanlara aktarmaktır. Me kanızma budur. Yalnız, bizde böyle olacak değildir. Bugünkü ileri memleketler de, maddi bu türlü hareket edilmştir. Ayrıca onların sömürgeleri de vardı. Bir çok memleket, bu arada biz de hiç olmazsa yarı yarıya sömürdükler. Bizim sömürgeci olmadığımız için, bu usulü kendi memleketimizde daha insafsız bir şekilde yürütmemiz gerekmektedir. Burada sana yi küçükten büyümüştür. Bu bakımdan halktan para aktarmak pek bariz bir şekilde olmamıştır. Halbuki bugün bizim özel teşebbüsün batadıkları rekabet et

mesi lazımdır. Büyük tesisler kurulacaktır. Bu yüzden özel teşebbüs daha çok koruyacağız. Demokratik şartlar içinde bu olmaz. Batıda kalkınma demokratik şartlar altında olmuştur. Biz bugün siyasi rejim yönünde batı ile aynıyız. İktil sadi bakımdan onlardan pek çok gerideyiz. Durum böyle olunca bu rejimde, halktan özel teşebbüse aktarma yapamıyoruz.

Halka bunu nasıl anlatacağız? Kalkınmamız için bir kısım şahısların zengin olmak gerektiğini ona kabul ettiremeyiz. «Onları zengin edeceğine beni zengin et» der. Bu konuda D.P. tecrübesi çok manidardır. Önce bir halk hareketi olarak başlayan D.P. tam foyası ortaya çıkmadan yıkılmıştır. Hâlâ taraftarının olması bundandır. D. P. Özel Teşebbüsçü idi. Bir takım insanları zengin etmeye girişti. 1950-1960 arası bu mekânizma işledi. Bir mahallede iki, üç milyoner yetiştirildi. Asıl anlamı buydu. İdare trajik şekilde bitti. Bu trajik akıbet özel sektörde kalkınmanın siyaskosudur. Millet bu türlü kalkınma usulüne hıyan etmiştir. Yıkılma anayasa hâkâli o kadar mühim değildir. 27 Mayıs'tan sonra ilk bahsedilen şey sulsünmelerdir. 27 Mayıs, halkın bu tip kalkınmaya inandırıldı. Aynı politikayı yürütmek isteyen iktidarların akıbeti de farklı olmayacaktır. Bunu ille de askerlerin yapması şart değildir. Halkta oyla düşünülür. İktidar yolunda ısrar ederse, totaliter bir idare tesisine gidecek, bunda da muvaffak olamayacaktır. Özel teşebbüs de kalkınmayı ileri süren hükümetler bu u yürütmez.

İkinci şık, kalkınmayı kamu sektörü ile yapmak. Kalkınmak için, bu durumda da halk yine tazyik edilecektir. Fakat diğerindeki gibi halk haksızlık hissi duymayacaktır. Devletçilik, sermaye terakümünün en iyi vasıtası olacaktır. Plânlı kalkınma ancak kamu sektörünün hâkim bulunduğu ekonomilerde başardır olur. Bir ekonomide özel teşebbüs hâkimse, plân ona umumî istikâmet göstermekten başka bir işe yaramaz. Bu istikâmete gitme yeniler zorlanamaz. Plâncılık, gerçekten kalkınmanın âleti ise, kamu sektörünün hâkim olmasını zarurî kılar.

Sosyalizmin meseleleri

Kamu sektörünün hâkim olduğu ekonomide de geniş meseleleri vardır. Halktan fabrika kurmak için vergi alınırken adalet meselesi ortaya çıkar. İyi bir idare kadro lazımdır. Plân tatbiki için Türkiye bu bakımdan talihlidir. Çünkü yetişmiş çok iyi idareciler vardır. Sanayi dir

gün idare usulleri lazımdır. Burada bürokrat devletçilik, memur zihniyeti ile hareket edilmesi tehlikesi vardır. Bugünkü devletçiliğimiz budur. Toplum karşı olmakla itham edilmektedir. Başka bir deyişle, Devletçiliğimiz, özel teşebbüsün devletçiliğidir. Devletçiliğin iyi yürütmesi için önce iktidarın devletçi olması lazımdır. Onlar özel teşebbüsçü olursa kamu sektörü nasıl gelişsin? Birçok devlet işletmesinin başında bulunanlar da devletçiliğin aleyhindedir. Heyecan yoktur.

Sosyalizmin bürokrat bir idare yaratma yönüne saptırılması tehliktedir. Bu nu biz de kabul ediyoruz ve bu türlü sosyalizmi savunmuyoruz. Rejim bakımından kamu sektörünün hâkim olması mı hakikat diktatörlüğü mü icabettirecektir? İleri devletçilik demokratik mekanizma ile yürütmez mi? Bunları aydınlatmak lazımdır.

Bir kere Türkiye'de sosyalist idare sosyalist bir parti ile iktidara gelmelidir. Halkın inandırılmasıdır. Meselâ İngiltere'de sosyalist işçi partisi seçilince iktidara geçmiştir. Bu mümkündür ve çok az zamanda emsalî vardır. Yalnız iş bununla bitmez. Demokratik yolla iktidara geldiği halde, diğer partileri kapatıp, diktatörya ya geçebilir. İktidara geldikten sonra, demokrasiyi devam ettirebilecek mi? Burası da mühim. Demokrasi dışı müdahalelerin en iyisi bile bu konuda güç neticeler doğurur. 27 Mayıs tecrübesi bunu göstermiştir, evvelce rustlamadığımız güçlülük ortaya çıkmıştır. Bunun için, sosyalizmin uygulanmasında demokrasi dışı hareketleri arzu etmemek lazımdır. Gerçek bir sosyalist için, demokratik kontrol şartıdır. Demokratik kontrolün zarurî olduğunu bildiği için bunu halka kabul ettirebilecektir. Devleti, halk koruyacaktır. Devlet mahlûm sahibi halktır.

Mühim bir nokta daha var ki, o da siyasi sistemlerle, iktisadi sistemlerin birbirinden ayrılması gerektiğidir. Niçin her sosyalizmin karşısına diktatörlük konuyor? Sosyalizmin karşısına kapitalizm, demokrasinin karşısına totaliter idare konur. Sosyalist memleket Rusya gibi totaliter olduğu gibi, İsveç, Hindistan gibi demokratik de olabilir. Sosyalizm ile totaliter rejim arasında bir çağırışın genel olarak yapılmaktadır. Bunu yaratan da Rus sosyalizmidir. O zaman Rusya da sosyalizme totaliter rejim ile girilmiştir. Fakat bizim bugün de, her yerde aynı şekilde olacağı söylenemez. Aksine az gelişmiş ülkelerde, demokrasinin yaşama şansı bu ülkelerin sosyalizme yönelmesi ne bağlıdır.

Sadun Aren

halde, Kurultay delegelerinin bir çoğunu, muhalif oyların kullanmaya itebilir.

Kurultay tarihini geri bırakıran Genel Merkeziler de durumun farkında. Bu sebeple Genel Merkez, muhalifet cephesini parçalannmaya ve Güleki teçrit etmeye çalışıyor. Genel Merkeziler, ilk olarak, Avni Doğan, ayırmaya çalıştılar. Avni Doğan, Kemal Satır ile Bulvar Palasta başbaşa hararetili tartışmalar yaparken görünmek, birçok kişi için tatlı bir sürpriz oldu. Satır, «Parti tehlike de, partiyi kurtarmak lazım» diyor. Ama görüşme başarılı olmadı.

Genel Merkez elçileri aynı şekilde, Nihad Erimin de kapsını çaldılar. Bu arada Fuat Sirmen gibi, hizipler dışı tarafsız elçiler de ortaya çıktı. Erimin bir konuşma yapma Meclis Başkanı Sirmen «Paşanın Kurultayda ölçüyü aşan ağır hücumlara muhatap olmasından korkuyoruz. Ne yapacak ki» diyor.

Bunun çaresi tabii ki Paşanın hizip tutmamasıydı. Haftanın ortasında Turgut Güle, bu görüşü belirtti: «İnönü, bizim de Ge

nel Başkan adayımız. Kurultayda bize oy verecek delegeler, İnönüye de oy verecekler. Ama bir yere kadar... O yer İnönü'nün bir hizbin başını çektiğini hissettirdiği yerdir. Şayet böyle olursa, biz de başımızın çaresine elbet bakalacağız.»

Ne var ki İnönü'nün, hizip tutmayıp tarafsız Genel Başkan olarak kalması, Genel Merkezin ağır bir yenilgiye uğraması demek. Bu da, şimdiye kadar birçok ve sileyle taraf tuttuğunu gösteren ve hattâ «Ya o, ya ben» demeye kadar giden İnönü'nün durumunu güçleştirecek ve parti üzerindeki hâkimiyetini sarsabilecek. Üste ilk, «FEYZİOĞLUCULAR, So tircular ve nötralistler» diye sınıflandırabileceğimiz Genel Merkeziler, terazinin kefesini kendi taraflarına kaydırabilmek için, İnönü'nü, bütün ağırlığını koymaya zorluyorlar. Bu durumda İnönü'nün küllise gireceğine ve en kesif şekilde hizipçilik yapacağına hükmetmek lazım. İnönü, ancak, ağır hizim koymasına rağmen, Genel Merkezin yine de yenilgiye uğrayacağına kesin kanaat getirirse —Görünüşe göre, böyle bir şey,

imkânsız değildir— tarafsız hâkim rolünü benimseyebilir. Fakat en kuvvetli ihtimal, Paşanın bütün ağırlığına hizip mücadelesine girmesi ve Teşkilatçı tutulum yan Genel Merkezi kazandırmak için elinden gelen gayreti göstermesi. Yalnız böyle bir müdahale, istenen adayların seçilmesine imkân verse dahi, tarihî Paşanın büyük prestijinden biraz daha kaybetmesine ve hâkemsiz kalan C. H.P. deki hizip mücadelesinin partiyi tehlikeye atacak şekilde, şiddetlenmesine yol açacak.

Hava Kuvvetleri

Seçimlerin zamanında yapılmamasında ve 22 Şubat olaylarının önlenmesinde önemli bir rol oynayan Hava Kuvvetlerinde de bir anlaşmazlığın başladığı anlaşılıyor.

Anlaşmazlık, geçen hafta başında Hava Kuvvetlerinde yapılan bir toplantıyla ilgili. İhtilâfın, Tansel'in tasvip etmediği bu toplantıya ani olarak gelmesiyle, pat

Kargeneral İrfan Tansel
«Ya ben, ya onlar.»

lak verdiği, ileri sürülüyor.

Tansel mecburi izin verdiği bu subayları emekliye sevk etmeye, sonra da kendi emekliliğini istemeye niyetli görünüyor. İstifası istenen subaylar ise, Hava Kuvvetlerinin ileri gelen bir çok mensubu tarafından destekleniyor.

Bu önemli ihtilâf, istese de istenese de İnönü'nün hakemliği ne ihtiyaç gösterecek. Gerçi İnönü, bu konuyla ilgili olarak ken dışarı ziyaret eden tabii senatör Mucip Ataklı ve Haydar Tunçkayata yetkisi dışındaki bu meselelere karışmıyacağını ve Tansel'i görevinden uzaklaştırmıyacağını söylemişti. Fakat mesele eninde sonunda İnönü'nün müdahalesine ihtiyaç gösterecek.

Gerçek Demokrasi ve gençler

Geçen hafta Hukuk ve İktisat Fakülteleri arasında ilgi çekici

YAZISIZ

bir münazara yapıldı. Kanu: «Bu gidişle Türkiye'de gerçek demokrasi gerçekleşebilir mi» idi. Jüri, öğretmenler, gençler ve su bayların teşkil ettiği bir zinde kuvvetler jürisiydi. Dinleyiciler arasında da gençler ve su baylar çoğunlukta idi.

Münazarayı, «Bu gidişle gerçek demokrasi gerçekleşemez» tezini savunan Hukuk Fakültesi kazandı.

Münazaranın en ilgi çekici tarafı, her iki tezi de savunan gençlerin, içinde bulunduğumuz sosyal, iktisadi ve siyasi çıkmazı, bütün çıplaklığıyla ortaya koymalarıydı.

Bu yüzden Yeni İstanbul, karşı tezi savunan İktisat Fakültesi'nin ekibini, «kasten zayıf seçilmiş» veya «kasten karşı tarafın fikrini tutuyorlar» gibi sözlerle suçlamaya çalıştı.

Toplantıda, halkçıktan uzak mutlu azınlık demokrasisi ve plân komedyası gözler önüne serildi. Gençliğin, politikacıların fersah fersah önünde giden gençliğin, bir arayış içinde olduğu açıkça görüldü.

Böylece eski ve yeni iki Türkiye ortaya çıkmaktadır. Eski Türkiye'nin temsilcileri statüko politikacılar, acaba Yeni Türkiye'nin sesini duyabilecekler mi? Sanmıyoruz.

Zamlar ve hayat pahalılığı

Toprak, apartman ve diğer sermaye ağalarının huzurunu kaçırmamak için, vâsıtalı vergiler yolunu seçen Hükümet, önemli fiyat artışlarına sebebiyet verecektir.

Hükümet, hâlen zamları hafif gösterme gayretinde, bazı zamları kamu oyunundan gizlemektedir. Aslında zamlar, akaryakıt ve tekel maddelerindeki fiyat artırımlarından ibaret değildir. Gider ve ithalât vergileri de artırımlarda, benzine ise çok büyük bir zam yapılmaktadır.

Söyle ki, ithal lisanslarından yüzde 5 damga resmi alınacaktır. 250 milyon lira gelir getireceği hesaplanan bu vergi dolayısıyla, bütün ithal mallarının fiyatları, gümrük v.s. de bindiğinden en az yüzde 10 artacaktır. Bu artış tabii ki, ham madde ve yarı mamul olarak, ithalâta tâbi bulunan yerli mamüllerin fiyatlarını yükseltecektir.

İkinci artış gider vergilerin dedir. Hükümet bu yoldan 100 milyon lira fimit etmektedir. Bu zam, bilhassa kereste fiyatlarında hissedilecektir. Tomrukun metre küpüne 10 lira zam yapılmakta, ayrıca yüzde 12,5 istisnal vergisi alınmaktadır. Bunun mesken ve kira fiyatlarında yapacağı tesir, kolayca tahmin edilebilir.

Benzinden ve diğer akaryakıtlardan ise, 3 ayrı vergi alınmaktadır. Bunlar, yüzde 5 ithalât lisansı vergisi, Gümrüklerde alınan Hazine hissesinde artış ve akaryakıt fiyatına doğrudan doğruya zamdır. Gaza, doğrudan doğruya zam yapılmayacaktır, fakat Hazine Hissesi ve ithalât lisansı vergisi dolayısıyla, gaz fiyatları da

yükseltilmektedir. Akaryakıt zamanı, bu enerjiyi kullanan sanayi tesislerinin mamüllerinin fiyatlarına da tesir edecektir.

Bir de, enflasyon psikolojisi ni hesaba katmak lazım. Piyasa fiyat yükselmeleri psikozu içinde dir. Hükümet de hâlen, enflasyonist bir politika uygulamaktadır. Bu durum, zamların dalga dalga yayılmasına yol açabilir.

Geniş kitlelere zamları rahatça yükleyen Hükümet, iş otomobili vergisini arttırmaya gelince, «saslâ olmaz» demiştir. Zira bu kanunumuzun bir kısmının özel otomobilleri vardır ve halka vergi ihvan eyliyen bakanlarımız, kendilerine ve sayın zenginlerimize ufak bir vergi yüklemekten kaçınmaktadır!

Rejimin karakterini gösteren, bundan tipik örnek bulunamaz.

Plân Kanunu ve Bütçe

Plâncıya inanmadan plâncı ilk yapan Hükümet, 1963 Bütçesinin hazırlanışında, Plân Kanunu nu çiğnedi. Plân Kanununa göre, Bütçenin, Kalkınma Plânının yıllık programı hazırlanıp, kabul edildikten sonra, bu programa uygun olarak yapılması lazımdır. Halbuki ortada, Yüksek Plânlama Kurulundan geçmiş bir yıllık program yok. Buna rağmen Bütçe yapıldı. Bu, hiç de hayra alâmet değil. Anlaşılan Hükümet, müstefi plâncılarla bakanlar arasında cereyan eden uzun çekişme lerdan sonra, Plân Kanununu değilse bile, bu kanuna göre kurulan Yüksek Plânlama Teşkilâtını rafa kaldırdı! Esasen Alican, 5 Yıllık Plânın müzakereleri sırasında, Kurulu boykot etmiş, bu yüzden Kurul çalışmalarında yarıda kalmıştı. İnönü'nün telgrafına rağmen, Mecliste plânı savunmaya gelmeyiş, koalisyonun temel direği Alican'ın sadece Yüksek Plânlama Kuruluna değil, Kalkınma Plânına da yüz çevirdiğini gösteriyor.

Plânsızlık töreni

Inanmadan plâncıya heveslenmenin sebebiyet verdiği kome diler, saymakla bitecek gibi değil. Bunlardan en ilgi çekicisi, plâncılardan gizlenen, Milli Eğitim Bakanlığı binası inşaatına, başlanması oldu.

Temeline ilk taşı İnönü'nün koyduğu bu inşaat, Kalkınma Plânında mevcut değildir! Milli Eğitim Bakanlığı ilgilileri, plânclarını, mümkün olduğu kadar verimli sahalarda yatırım yapmak maksadıyla inşaat yatırımlarını boş gözle görmediklerini bildikleri için veya sırf unutkanlık dolayısıyla, bina inşaatı için, özel kanunla öngörüldüğü halde, Devlet Plânlama Teşkilâtına bildirmediler. Bu sebeple, 18 milyon lirahik inşaat plânda yer verilmedi! Plânı bozmadan, gerekli 18 milyon lira nasıl bulunacak, belli değil.

Plân devrinde, ilk temel atma merasiminin plânsız bir yatırım olmasını hayra yormak çok güç...

Plânlama Teşkilâtı ve politika

C.H.P. iç politik çekişmenin Devlet Plânlama Teşkilâtına da sirayet ettiği anlaşılıyor. Çekişme, Alicanla işbirliği yapan Maliye Bakanı Ferit Melen ile Alican'ın kabinede yerleşiminden beri üçüncü plâna düşen Başbakan Yardımcısı Fevziçoğlu arasında. Fevziçoğlu, muhalefet yıllarında dahi bir türlü anlaşamadığı Melen'in vergi tasarılarına şiddetle karşı koyuyor. İnönü'nün Melen'i desteklemesi, Fevziçoğlunun dertlerini daha da artırıyor. Bu sebeple, Fevziçoğlu, İnönü'yü ikna edebilecek yeni müttefikler aramak lüzumunu duydu. Fevziçoğlu, bu müttefiki, Plânlama Müşterisi olan hemperisi Ziya Müez

Ferit Melen İnönü'nün yeni gözdesi

zinoğlu'nun şahsında buldu. Hazine Umum Müdürü İken müstafî plâncıların vergi projelerine şiddetle karşı koyan Müezzinoğlu, Bakanlar Kurulundaki Bütçe müzakereleri sırasında, plâncıların, daha doğrusu Melen'e harp ilan eden Fevziçoğlunun tezlerini savunarak, Maliye Bakanını müşkül durumda bırakmaya çalıştı. Hatâ bir ara Melen, «Biz seni orayı islahâ gönderdik, sen de onların havasına uydun» diyerek, bu politik oyundan duyduğu öfkeyi belirtti.

Fevziçoğlu hizbi basında da Melen aleyhtarları kampanyaya girişmiş bulunuyor. Müezzinoğlu, Maliye Bakanının beyanlarını tamamen nakzeden konuşmalar yapıyor. Meleni güç durumda bırakıyor. Melen, neredeyse eski plâncıları arayacak! Asil hücumlar, Fevziçoğlunun liderliğindeki Paksüt — Öktem — Baykâm — Kurca hizbinin organı hâline gelen, Yalman'ın yeni gazetesi Harekette yürütüldü. İş Bankasının sağladığı büyük kredilerle vola çıkan Hareket, Maliye BAKANINI hedef almış durumda. H A R E K E T

Maliye Bakanının sözlerini her gün tezip ediyor ve bu yolda Batılı dostlardan da faydalanıyor. Harekete göre, «Sözlerinin her kelimesini dikkatle seçen» Fevziçoğlunun Paris'teki beyanatı, iç finansman açığı kapatılmazsa, Batılı dostların yardım vermeyeceğini gösteriyormuş ve bu açık henüz kapatılmamış. Başbakanın yakın dergi ise, şimdilik bir zamanlar yerden yere çaldığı Melen'i tutuyor...

Melen — Fevziçoğlu çekişmesi hâlen bu safhada. Fakat koalisyondaki ve parti içindeki denge dolayısıyla İnönü'nün Melen'i fedâ etmesi kolay değil. Zira Alican Melenin safında ve Melen C.H.P. içindeki Güle — Erim muhalefeti nin de tam desteğine sahip. Fevziçoğlu ise, İnönü'nün dümen suyuunda gitmek zorunda.

Bütün bunlar alışılmış politik çekişmeleri. Yalnız bu çekişmelere Devlet Plânlama Teşkilâtı da âlet edilmiş bulunuyor. Halbuki bu teşkilât, şahıs çekişmelerinin dışında tutmak lazım. Politikacıların, kendi çıkarları için bu teşkilâtı yıpratmaya ve teşkilât içindeki huzursuzluğu arttırmaya hakları yok.

Morrison Türkiyeyi seçti!

Çeşitli NATO inşaatında, işçi haklarına saygısızlığıyla şöhret yapan büyük Amerikan inşaat şirketi Morrison, memleketimizde iyice yerleşmeye niyetli görünüyordu. Morrison, şimdi bir kaç mil yarlık Keban Barajı inşaatının peşinde. Bu inşaatın hem projesini, hem de ihalesini ele almak için büyük gayret gösteriyor. Yalnız hem projeyi, hem ihaleyi almak alışılmış bir iş değil. Bu, hem savcı, hem hâkim olmak gibi bir şey. Her türlü suistimalle açık bir yol. Ama Morrison, gemisini hem karada, hem de denizde yürütebilecek kudrette büyük bir şirket. Amerikan Yardım Teşkilâtında (A.I.D.) nüfuzlu dostları var.

«Morrison Corporation of Turkey»nin Türkiye temsilcisi de nüfuzlu bir yüksek mühendis olan Süleyman Demirel. Demirel, Men deresinde Devlet Su İşleri Umum Müdürü ve bugünkü A.P. nin ileri gelen şahsiyetlerinden biri.

Fakat bir köylü çocuğu olarak hayata bашlayan milyoner Demirel, tuttuğunu koparan, ihfraz sahibi bir insan. İltifası onu, A.P. nin birçok kanadıyla işbirliği yapmaya bile götürdü. Demirel, ırkçılarının gerçek A.P. başkan adayı bile sayılabilir. Eski Devlet Su İşleri Umum Müdürünün Amerikalılarla da arası iyi. Amerikan Başbakan Yardımcısı John son Türkiye'ye gelince, bir numara ralı Amerikan dostu sayılan Demireli ziyaret etmeyi de unutmamıştı.

İşte, A.P. nin bir numaralı adamı ve Amerikan Hükümetinin bir numaralı dostu Demireli eide eden Morrison, Türkiye'de çok büyük işler yapabileceği ümidinde Morrisonun inşafsız hücumcusu Yapı—İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk'ün beyanlarına geniş yer veren Öncünün basın piyvasından çekilmesi de büyük Amerikan Şirketinin faaliyetlerini ko-

laylaştıracak. Esasen zeki Demirel, basında münasebetlerini iyi idare etmesini biliyor. Başbakanı çok yakın bir dergide, inşaatçı Morrison'ca derubte edilen Ereğli—Çelik hakkında sayfalar dolu su methiye çakarabilmeyen başarı, malî bakımdan biraz külfetli de olsa, Demirele aittir. İyibilir Morrison temsilcisi, Başbakanı çok yakın dergide, işadamları zekâ sını cömertçe kullanarak, aşağıda ki sözleri yazdırmasını bildi: «Ya pa—İşin Morrison'la masyıyla sun'î çatışması gazetelere intikal etmiş ve bazı belirli çevrelerin propaganda adına konu olmuştur. Halbuki Yapı—İş, Morrison'dan özel ve kitle şikâyetçi değildir. Sendikamızın 44 yaşındaki Trabzonlu başkanı Yusuf Sarı, Morrison'un bir çok Türk firmasından çok iyi şartları işçilerine sağladığını bildirmektedir.»

Kısaca, Morrison, Türkiye'yi seçmiştir ve iyibilir temsilcisi Demirelin de yardımıyla, bu büyük inşaat şirketinin Türkiye'deki istikbal çok parlak görünmektedir.

S. B. F. ve plân

Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından tertiplenen plân Seminerleri, özel teşebbüsçülerin dâvalarını savundurmak için ne kadar ehliyetli kişilerden meadet ummak zorunda kaldıklarını göstermek bakımından ilgi çekici bir örnek oldu.

Seminerde özel teşebbüsçülüğün savunuculuğunu, İş Bankasının dolgun ücretli İdare Meclisi Üyesi Prof. Aydın Yalçın üzerine aldı. Yalçın, teknisyenleri hayretten hayrete düşüren yanlışlarla dolu bir konuşma yaptı.

İş Bankası Profesörünün ilk iddiası, Türkiye'de vergi yükünün ağır olduğunu söylemek oldu. Yalçın, iddiasını ispat için bir takım mukayeseli rakamları ileri sürdü. Ne var ki rakamlar, mukayeseye elverişli değildi. Osman Okyar, Atilla Karaosmanoğlu ve Aslan Başer, dalgın profesöre bunu hatırlattılar. Devlet Plânlama Teşkilâtının maliye uzmanı Aslan Başer, ayrıca ileri sürülen rakamların da hatâlı olduğunu belirtti. Meselâ, Yalçın Hindistan'da toplam kamu gelirlerinin, gayri safî milli hâsılının yüzde 7 sini aşmadığını söylemişti. Başer, yalnız vergi gelirinin yüzde 10 u bulduğunu söyledi ve Türkiye'de vergi yükünün hafif olduğunu gözler önüne serdi. Atilla Karaosmanoğlu da, Türkiye'de hiç vergi ödemiye sektörlerin mevcudiyetini hatırlattı.

Yalçın'ın ikinci gafı, İktisadi Devlet Teşebbüslerine yönelttiği haksız hücumlar oldu. Yalçın'a göre, İktisadi Devlet Teşebbüslerine düşen yatırım payı çok yüksektir. Bu teşebbüsler mülk edilemeyeceğine göre, paraları israf olacaktı. Tezini ispat için Yalçın, iktisatçıları güldüren bir delille baş vurdu. İş Bankası Profesör şöyle dedi: «Efendim, plân da sermaye — hâsıla nisbeti 2,6. Bu, yüzde 40 bir kârlılık demek.

"AT SIRTINDAKİ ADAM,"

Ordunun Politikadaki Rolü 3

(Londra Muhabirimiz Mete Tunççay, Prof. S.E. Finer'in kitabını özetlemeye devam ediyor)

Bazı hallerde sivil otoriteler, sivil kuvvetlere normal ölçülerin üstünde dayanmak zorunda kalırlar. Ordunun nüfuzunu genişleten bu gibi durumlardan en önemlisi savaştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika Birleşik Devletleri genel kurmay, sivil ekonomi düzeninin tanzimiinde bile söz sahibi olmuştur. Japon yada ise, bütün idare mekanizması ordunun eline geçmiştir. Bu savaşta iki darın dizginlerini büsbütün askerlere kaptırmayan İngiltere ve Almanya, Birinci Dünya Savaşında böyle yapmamışlardır. O sıralar Almanyayı Hindenburg'la Ludendorff'un «sessiz» diktatörlüğü çekip çeviriyordu. İngilterede de önce Kitchener'in sonra Robertson'un ellerinden hükümeti kurtarmak kolay olmamıştı. Soğuk harbin etkisi, bu bakımdan sıcak harpten pek farklı değildir. Amerikada Pentagon'un nasıl nüfuzunu yaydığı herkesin malûmudur, ama bu örneği yalnız Amerikaya has saymak da yanlış olur.

Sivilin askerlere bel bağlamaları, iç güçlüklerden de ileri gelebilir. Böyle bir açık buhran örneği Birinci Dünya Savaşından hemen sonra Almanyada görülmüştür. Monarşist, milliyetçi, sosyalist ve komünist kavgalarıyla bunalan halk ekârına huzur sağlayabilmek için, ordu adına Gröner ile sivilin adına Ebert arasında akdedilen ve Spartacus'çülerin kanyla kullanan pakt, askerlerin iktidarı, iktidarın da askerleri gözetmesi amacını taşıyordu. Bundan sonra başa geçen hükümetler hep süngülerin gölgesinde yaşadılar. Nihayet 1923'te Başbakan Stresemann, Weimar Anayasasının 48'inci maddesini kullanarak olağanüstü hal ilân etmekle orduya memleketin yönetiminde başrolü vermiş oldu. 1916-23 İspanyası da askerlerin iktidarı almalarına varan bir başka iç buhran örneğidir. İspanyada bir kere kiliseye taraftar olanlarla düşman olanlar vardı, sonra sermaye—emek ayrımı, sonra da merkezîyetçilikle bazı bölgelerin ayrılmasını savunanların kavgası. İşin kötüsü, bu sınırlar birbirlerinin içinden geçerek birçok hizip yaratmıştı: Kralçılar — monarşi aleyhtarları, sermaye taraftarları liberal cumhuriyetçiler— emekten yana solcular, merkezîyetçi sosyalistler — istiklâlciler anarşistler ve sendikacılar... Bütün bu gruplar rakiplerini katledecek kadar işi ciddiye aldıkları için, ordu desteği olmayan hiç bir hükümetin tutunması mümkün olmayordu. Siviller ordunun kaprislerine dayanama yapıp sonunda idareyi büsbütün askerlere bıraktılar.

İç buhranın bir şekli de bir türlü patlak veremeyip hep sürüncemede kalmasıdır. Küttelerin nefret ettiği fakat alacağı edecek güce sahip olmadıkları anlık idareleri, hep orduya dayanarak sürekli buhranlar içinde yaşarlar. İki dünya savaşı arasında Balkanlar, günümüzde de İran ve Vietnam'da durum böyle dir. Bu gibi yerlerde askerlerin iktidara dilediklerini yaptırımalarına şaşınamak lazımdır.

Ordu ne zaman işe karışır?

Sivil politikacıların kamu oyunda gözden düştüğü ve ordunun popülarite ettiği durumlar, askerlerin siyasete girmeleri için en iyi fırsatlardır. Ne var ki, ordu nun başlangıçtaki prestijli, tarihteki örneklerin çoğunda görüldüğü gibi, zamanla azalmıştır. İspanya'da 1923'e kadar devam eden sosyal buhran sonunda General

Primo de Rivera'nın prominciamento (karşı ihtilâl) ile başa geliş çığın teza hüratla karşılandı. Oysa darbenin baş sebebi, ordunun Fas'taki harekâtı hakkın da açılacak Meclis tahkikatını önleme endişesiydi. Sivil rejim halkın gözünden öylesine düşmüştü ki, Rivera'nın arka dü şünceleri olabileceği kimseyi korkutmu yordu. Eyüp Han'ın 1958'de Pakistana hâkim oluşu da, yine çirkin politikacı ların oyunlarını takip etmişti.

Şimdiye kadar söylediklerimizi top layacak olursak ortaya şöyle bir müdaha le ihtimalleri hesabı koyabiliriz:

1 — Ordu siyasete karışmaya zaten hazırlandıysa ve bir fırsat da yoksa, müdahale söz konusu değildir.

2 — Ordu hazırlandıysa, bir de fırsat çıkarsa askerlerin siyasete girecekleri ne muhakkak gözle bakmak gerekir.

3 — Hazır olmayan bir ordunun önü ne fırsat çıkması hâlinde müdahale yapılmaz demek her zaman doğru değildir. Böyle bir durum 1952'de Irak'ta görülmüştür. Polis kuvvetlerinin âme intizamını sağlayamamaları üzerine, Başbakan lığa Genel Kurmay Başkanı General Mahmut getirilmişti. General Mahmut iki ay da düzeni sağladı ve başbakanlıktan ayrıldı. Bu hukuka uygun geçici bir dikta törük örneğidir. 1958'de Burma'da da ordu siyasete davetiye ile girmişti. Yaklaş ılan seçimlerin dürüst yapılamayacağını gören Başbakan U Nu, Genel Kurmay Başkanı General Ne Wan'ı serbest seçim lerin yapılmasını sağlamak için hüküme tinbaşına getirdi. Ne Wan iki yıl sonra idareyi sivillere devretti. (Fakat gelen leri gözü tutmamış olacak ki, 1962 mar tında bir darbe ile askerî diktatörlük kurdu.)

4 — Siyasete karışmaya hazır olan bir orduya bir türlü müsait bir fırsat çıkmazsa, müdahale olmaz, olursa ölü do ğan çocuk gibi sonu gelmeyen darbeler den ibaret kalır. 1932'de General San Jur jo İspanyada giriştiği teşebbüste başarı ya ulaşamayacağını bildiği halde, bunu bir şeref meselesi saydığı için sabretme mişti. Almanyadaki 1920 Kapp darbesi ve Cezayirdeki «Dört Generalin Nisan 1961 ayaklanması» da bu kategoriye girer ler.

Genel olarak orduların siyasete karış masına fırsat veren durumlar, toplumların yapısıyla sıkı sıkıya ilgilidir. Denebilir ki, bir memlekette sivil müesseselere halkın bağlılık derecesi demek olan «sivil kültür seviyesi» ne kadar yüksek se, askerler için siyasete karışma fırsatı o kadar az çıkar, ordu müdahalesi ha linde halk desteği o kadar az olur. Tersine, sivil kültür seviyesi düşük olan ülkelerde ise, ordunun siyasete girmesi ne fırsat verecek durumlar çoktur ve halk desteği görme ihtimali de yüksek tir.

Ordu ne zaman işe karışmaz

Çeşitli ülkelerde siyasete karışan askerlerin faaliyetleri arasında bir ma hiyet farkı değil, derece farkı vardır. Or dular bazan sahne arkasından tesir veya tehditle iş karıştırırlar, bazan da açıkça kabineleri değiştirir veya doğrudan doğru ya devlet idare ederler. Hangi toplumların ne kadar müdahaleye elverişli olduğunu tayin etmek için, çeşitli milletleri sivil kültür seviyelerine göre sınıflandırmak gerekir. Siyasal kültürü ölçmek için şu üç kstasa bakmak yeter:

1 — Siyasal iktidarın değişmesini dü zenleyen usullerin halk tarafından geniş

ölçüde tasvip edilmesi ve bu yolların dı şında iktidarı almanın gayrimeşru sayıl ması.

2 — Kimin veya neyin hâkim otorite olduğu hakkında genel bir mutabakata varılmış olması ve bunun dışındaki kimse veya merkezlerin meşru iktidar olmadığı na inanılması.

3 — Halkın din teşkilâtları, şirketler, sanayi birlikleri, sendikalar ve siyasi par tiler gibi özel derneklere yüksek oranlar da bağlanmış olması.

Bu şartların hepsini yerine getiren İngiltere, A.B.D., İskandinavya memleket leri, İsviçre, Kanada, Avustralya ve Hol landa gibi olgun siyasal kültüre sahip yer lerde, ordu diğer baskı grupları gibi bir baskı grubu olmaktan öte siyasete karışa maz. Diğer seviyedeki ülkeler ise ordu dan gelecek müdahalelere derece derece açıktır. Şimdi bunların örneklerini göre lim:

Siyasal Kültür Seviyesi	Siyasal Kültür Seviyesinin Karakteristik Gereği	Ordu Müdahalesinin Karakteristik Seviyesi
1. Olgun	Meşruiyete çok önem verilmesi ve ordunun meşruluk sağlayamaz oluşu.	Tesir
2. Gelişmiş	Meşruiyetin önemli sayılışı, ve orduya karşı direnilmesi.	Tehdit
3. Az gelişmiş	Meşruiyete biraz önem verilmesi ve durumun değişebilirliği.	Sivil Hükümetin Değiştirilmesi
4. Düşük	Meşruiyetin önemsiz oluşu.	Sivil Rejimin Kaldırılması

1960 Mayısında Türkiyede Menderes hükümetini alacağı eden General Gürsel grubu iktidarı yeni bir anayasa ve meclisle sivillere geri vermeyi amaç edinmişti. Fakat devrilen hükümetin kuvvetli bir partiye dayanmakta oluşu, işleri güçleştirmiştir. Ordu kendisini güven altına alabilmek için çok sayıda siyasetçiyi ve memuru yargılamış kend bünyesinde ve üniversitede tasfiyeye girişmiş, tevkiflere ihtiyaç duymuştur. Anayasa referandumunda 4 milyondan fazla oyun aleyhte çıkması askerleri bazı tedbirler almaya ve yeni siyasal partilere bir takım şartlar dikte etmeye zorlamıştır. Seçimlerde CHP'nin azınlıkta kalması üzerine, ordu istese de siyasetten çıkamayacak bir duruma girmiştir. Adalet Partisi, en çok karşı olduğu rakibiyle bir koalisyona zorlanmıştır. Askerler 22 Şubat olaylarıyla ve bu olaylardan sonra da siyasete karışmışlardır. Sonuç olarak, ordunun en azından daha bir nesil boyunca Türk siyasetinde kalacağı ve bu bakımdan daha çok göreceğimiz şeyler olacağı güvenle söylenebilir.

Başarısız kalan ordu müdahaleleri

Olgun seviyedeki ülkelerde askerlerin siyasete karışmaları, uzaktan tesir ve tehdit yoluyla olur. Siyasal iktidarı zorla değiştirme teşebbüsleri başarı kazanamaz. Örneğin, Japon ordusu, toplum içinde en güçlü olduğu Pasifik Savaşının ortasında bile, Anayasayı ve siyasi müesseseleri muhafazaya devam etmişti. Çünkü Japon yada ordu kuvvetli olmakla beraber, geleneksel sistemin unsurlarından sadece biridir. Askerî bürokrasinin yanı sıra, bir de sivil bürokrasi vardır. Endüstrileşmenin yarattığı kapitalistler ve işçiler siyasi partilerde ve sendikalarda teşkilatlanmışlardır. 1930'dan sonra ordu siyasete hâkim olma isteğini çeşitli yollardan gerçekleştirilmeye çalışmışsa da, hiç bir zaman askerî idareyi sivil hükümetin yerine geçirmemiştir. Bu bakımdan, 1936 Şubatındaki ayaklanmanın nasıl başarısızlığına uğradığını incelemek faydalı olur. 1930'larda Japon ordusu ikiye ayrılmıştı.

CUMHURBAŞKANI CEMAL GÜRSEL

«Kaplana binen, inemez» — İngiliz atasözü —

Ordu müdahalelerine

açık ülkeler

Bu başlık altında Arjantin, Brezilya, Türkiye, İspanya, Mısır, Venezuela; Pakistan, Balkan memleketleri (iki savaş arasında), Suriye, Irak ve Sudan yer alırlar. Bu listenin başındaki ülkelerle sonundaki ülkeler arasında derin farklar vardır. Ama yine de siyasi kültür söz konusu olunca, — nedenler başka başka da olsa — bütün bu milletler sivil rejimlere şuurlu bir bağlanışın zayıf olması bakımından birbirlerine benzerler.

manhâna uygundur.

Arjantin'de 1943 yılı, bir askeri darbe ile 1930'da kurulmuş olan rejimin yeni yıkılmasına şahit oldu. General Rami rez'in başkanlığında bir askeri oligarşi iktidara geçti. Ordunun siyasetten ayrılma ya pek niyeti yoktu. Ama birbuçuk yıl süresince beslenen, üniversitelerden sen dikalardan gelen tepkiler askeri rejimi yıpratıp ve popülarlığını sona erdirdi. Seçimlere gitmek zorunlu görünüyordu, ordu son çare olarak kendisine yakın saydığı bir politikacıyı seçirmekle, başka siyasi grupların itikam duygularından Kurtuldu. 1955'te bu politikacıyı, yani Peron'u salkıyla siyasete karışmaya hazır ola-

	Endüstrileşme		Şehirleşme	Eğitim
	Adam başına düşen enerji istihlakı ton	Nüfusun sendikalara kayıtlı olan yüzdesi	Nüfusun 100.000'den büyük şehirlerde oturan yüzdesi	Nüfusun okuma-yazma bilen yüzdesi
Arjantin	0.97	21.6	37.2	87
Brezilya	0.39	4.2	13.2	50
Türkiye	0.23	0.8	8.2	35
B. A. C.	0.24	1.1	19.4	25
Irak	0.48	0.0	16.6	15
Venezuela	2.18	5.5	20.6	69
Pakistan	0.05	0.5	5.9	19
Sudan	0.04	0.5	3.5	10

Siyasi kültürü az gelişmiş memleketlerde sivil teşkilatlar kuvvetli olursa, garip bir paradoks ortaya çıkar. Çünkü bu durum, bir yandan ordunun sivil hükümeti değiştirmekten öteye gitmesine engel olurken diğer yandan da sivil rejimi büsbütün rafa kaldırmasını zorunlu kılar. Bu gibi ülkelerde, ordu müdahalesiyle iş başından uzaklaştırılan hükümetlerin ta safterına ilk fırsatta iktidarı geri alacak kadar güçlüdürler. Dolayısıyla askerler in tikam alınması ihtimalini hesaba katmak zorunda kalırlar. Bu hâl, ordunun hiç değilse bir süre başta kalmasını gerektirir. O zaman da yalnız devrik hükümetin taraftarları değil bütün siviller itiraza başlar. Ordu ya tehlikeyi göze alıp çekilecek ve seçim yapacaktır, ya da iktidarda kalabilmek için kendisini plebisiter yolardan meşrulaştırmayı deneyecektir. Her iki halde de, askerler nefis müdahale-

cihlerdir. «Kaplana binen, bir daha inemez» atasözü üpüştürüp bu durumun yine ordu devirdi. Bu defa ikibuçuk yıl memleketi askerler idare ettiler. Peroncuların tekrar başa gelmelerinden çekinmeyen ihtilâlciler ne yapılması gerektiği konusunda bir türlü anlaşamadılar.

Darbeden birkaç hafta sonra, komitenin başı ve geçici devlet başkanı General Lonardi işten uzaklaştırmak gerekti. 1956 sonunda da askeri idareyi devam ettirmek isteyen yüksek rütbeli subaylar arasında bir tasfiye yapıldı. Seçimler daha bir süre geri bırakılarak, Peroncu teşkilatların ortadan kaldırılmasına, bilhassa sendikaların temizlenmesine çalışıldı. Nihayet 1958'de, iyi kötü sivil idareye geçildi. Fakat ordu, siyasetten elini eteğini büsbütün çekemedi. Peroncuların seçimlerde başarı kazanmaları subayları, Anayasa düzenine saygı gösterip göstermeme konusunda ikiye böldü. Bazı

generaller anayasacılığı tercih ederlerken, diğerlerinde Peronculuk nefreti daha ağır bastı. Bu gruplar hâlâ çatışmaya devam ediyorlar.

Türkiyenin durumu

Türkiyede de olaylar, tamamiyle benzer bir seyir takip etmiştir. 1960 Mayıs'ında Menderes Hükümetini alaşağı eden General Gürsel grubu, iktidarı yeni bir Anayasa ve Meclisle sivilere geri vermeyi amaç ediniyordu. Fakat devrilen hükümetin kuvvetli bir partiye dayanmakta oluşu, işleri güçleştirmişti. Ordu, kendisini güven altına alabilmek için, çok sayıda siyasetçiyi ve memuru, yargılamış, kendi bünyesinde ve üniversitede tasfiyeye girişmiş, tevkiflere ihtiyac duymuştur.

Anayasa referandumunda, 4 milyon dan fazla oyun aleyhte çıkması, askerleri bazı tedbirler almaya ve yeni siyasi partilere birkatım şartlar dikte etmeye zorlamıştır. Seçimlerde CHP, nin azınlıkta kalmasına üzerine, ordu istese de siyasetten çıkarmaya cak bir duruma girmiştir. Adalet Partisi, en çok karşı olduğu rakibiyle bir koalisyonla zorlanmıştır. Askerler, 22 Şubat olaylarıyla ve bu olaylardan sonra da siyasete karışmışlardır. Sonuç olarak, ordunun en azından daha bir nesil boyunca Türk setinde kalacağı ve bu bakımdan, daha çok göreceğimiz şeyler olacağı güvenle söylenebilir.

Siyasi kültür seviyesi düşük olan ülkelerde ordu müdahalesi

Bağımsızlıklarını kazanmalarının ilk elli yılında, Arjantin ve Meksika, siyasete giren orduların meşruiyet sağlayamamak kaygısı duymadıkları ülkeler olmuştur. Bu gün, örneğin, Kongo böyledir. Halen LA tin Amerikada da siyasi iktidar düzeyinde politikacı, memur ve subay oligarşilerinin dağalandığı, hâkimiyetin sırayla bu grupların birinden ötekine geçtiği ülkeler yok değildir. Bunlardan Paraguay'ı alalım. Nüfus 1 milyon civarındadır. Halk İspanyolca değil, bir yerli dili olan Guarani konuşur. Bir avuç ağadan başka herkes yoksuldu. Tek ihracat maddesi pamuktur. Endüstri hemen hiç yoktur. İki siyasi parti (Colorado ve Azules) şahsi huzurlardan ibarettir.

Sendikalar gelişmemiştir. Memleketin tarihi istibdat devirleri ile örtülüdür. İç savaş çok olağan bir iştir. 1935'te Bolivya ile mütareke yapıldıca, gayrimemnun olan ordu, 1936'da Albay Franco'yu başa geçirdi, aynı yıl yine ordu Franco'yu indirip, üniversite rektörü Dr. Paivayı onun yerine getirdi. Bu başkan iki darbe teşebbüsü ile karşılaştıysa da 1939'a kadar sağ salım iktidarda kaldı. O yıl ordunun tuttuğu Estigarria, «Tek aday» olarak seçildi ve hemen diktatörlüğünü ilan etti. Estigarria, bir uçak kazasında ölüncü, Savunma Bakanı Morinigo diktatörlüğü devir aldı. Bu kan, 1948'e kadar sekiz yıl boyunca, tam 26 tane askeri darbe atlattı. Nihayet bir adamını kendi yerine getirip, kendisi Başko mutanlığı ele aldı. Altı ay sonra ordu, rinigo'nun düzenini bozdu. General Rolon, başkan oldu. Bir ay geçince, Molos Lopez, Rolon'un yerine geçti. Fakat bu kere Meclis Lopez'i düşürdü ve Dr. Chavesi seçti. Çoşurmeden General Stroessner başkanlığa el koydu ve 1958'de Mutaden tek aday olarak seçildi. Bir başka örnek olan Haiti'de 1842'den 1975'e kadar yalnız bir tek başkan süresini doldurabilmiştir. Evet, üç başkan görev sırasında ölmüştür. Bunların birini halk parçalamış, birini zehirlemiş, birini bombayla uçurulmuş ve geri kalan 14 ü ordu tarafından düşürülmüştür. 1915 — 34 yılları arasındaki Amerikan işgalinden sonra, ordu yine siyasete karışmaya devam etmektedir.

1936 — 41 yıllarında Irak da bu haldeydi. 1932'den beri Siyam da böyledir. 30 yıldır Siyamda ordu, siyasi iktidarın tek kaynağı ve siyasi değişimin tek aracı olmuştur. 1958 ekimindeki sekizinci darbeden beri, General Sarit bu memleketi hâkim sürmektedir.

Eğitim davamız, 15 yıl sonra da çözülmüş olmayacak

Prof. Nihad ERİM

Prof. Nihad Erim, Kalkınma Planında eğitime gereken önemin verilmediğini belirtiyor ve bundan topyekûn kalkınma davamızın zarar göreceğini söylüyor. Prof. Erim'in görüşlerinin, olumlu tartışmalara yol açacağı kanısındayız.

Deneme yılı

Türkiye'nin genel bir kalkınma planı uygulamaya hazırlanmakta olduğu milletimizin tarihinde önemli dönüm noktalarından biridir. Plan her memleket için faydalıdır. Gelir kaymakları zail, kaybettiği zamanı hızla kazanmaya muhtaç topluluklar için ise, plan vaz geçilmez bir ihtiyaçtır. Para ve vakit ziyan etmeden hedefe ulaşabilmenin başka yolu yoktur.

Plan fikrini yeniden ele alması, Plan Dairesini kurmuş olan Millî Birlik Hükûmeti bu eseriyle ne kadar iftihar etsede azdır. 15 Ekim 1961 seçimlerinden sonra gelen birinci ve ikinci koalisyon hükümetlerini de işi bu safhaya ulaştırmış olduklarından dolayı tebrik etmek yerindedir.

Beş Yıllık Kalkınma Planı elbette tam ve eksiksiz bir eser değildir. Planın hazırlanmasında emekleri değerli uzmanların da aksini iddia edeceklerini sanmıyorum. Her şeyden önce plan aceleyle pehniştir. Planın dayandığı istatistik rakamların isabet ve doğruluk dereceleri üzerinde çeşitli düşünceler öne sürülebilir. Plan yayımlandıktan sonra yetkili bilm yuvalarının ve aydınların ciddi incelemeleri sonucu mütalea söyleyebilmeleri için yeter süre geçmeli de söylenemez.

Bundan dolayı, 1963, ister istemez planın uygulanmasında ilk deneme yılı olacaktır. Çok mümkündür ki 1964 yılına da Hükümet ilk yılı denemeleri neticesi edineceği derslere dayanarak, bir değişiklik ve düzeltme teklifi ile Büyük Millet Meclisi'ne nazarına çıksın... Böylece de ois bundan çok kaysı duymamak lazımdır. Plan, şimdiki şekliyle güzel bir eserdir. Ufak veya büyük düzeltmeler onun değerini azaltmaz artırır.

Temel unsur: insan

Asıl üzerinde önemle durulacak noktalar: bir Beş Yıllık Planın aksama dan uygulanabilmesidir. Bunu ileri sürerken mali kaynaklar etrafındaki tartışmaya işaret etmek istemiyorum. Para ihtiyacı söyle veya böyle enflasyona kaçmadan karşılanabilir. Bunun çeşitli yolları vardır. Dinamik ve kararlı bir Hükümet gereken tedbiri bulabilir. Üzerine parmak basmak istediğim nokta, tamamen başkadır. «Devlet olarak ve özel sektör olarak yeter enerjiyi gösterebilecek miyiz» sorusu zihinleri kurcalamaktadır. Meselâ 1962 yılı için köy yollarına ayrılan ödeneğin şu ana kadar Kocaeli ilinde hemen hemen hiç sarfedilmediğini söyleyem, bu endişenin ne kadar yerinde olduğunu anlatmış olurum. Planın 1963 yılı için gösterdiği hedeflere varmak Hükümetin ve bütün ilgililerin üstün bir gayretle işlere sarılmalarını gerekli kılar. 1962 yılı bu yönden asla iyi bir örnek değildir.

Her plan önce alt yapı diye Türkçe ye çevrilen «infrastructure» le meşgul olur. Kalkınmanın temelini teşkil eden enerji, demir ve çelik, ulaştırma gibi konuları üstün öncelikle ele alır. Fakat her plan bunlardan da üstün öncelikle göz önünde tutacağı baş unsur «insan» dir. Eğer insanlar, fertler gereken kültür ve teknik bilgiye sahip değillerse plan temelden aksar. Kalkınmanın vasıtası da be defli de insandır.

Zamanımızda insan ancak eğitimle yetişir. Eğitimde ileri gitmiş memleketler, insandan sonra gelen unsurlara önce

ilk verebilirler. Fakat eğitimde geri kalmış memleketler için en üstün öncelikle ele alınacak iş eğitimidir.

Eğitimde sür'at lâzım

Türkiye'de ilk beş yıllık planda eğitimden daha üstün önemde bir mesele kabil edilmemeliydi. Eğitimde iki büyük davamız vardır: Zaman ve sistem.

Eğitim alanında, ilköğretimin 10 yılı da, bütün eğitim davasının da 15 yıla halli kabul edilmiş. Bu süreler daha kısa tutulabilir. Tutulmalıydı. Çünkü Türkiye'de en üstün öncelikle uygulanması gereken iş ancak ve sadece bu olabilir. Beş yıllık planda yer yer eğitimin önemine işaret edilmiştir. Plan hedeflerinde de bu lüzum belirtilmiştir. Ancak, meselenin halli için tam bir seferberlik yapılamamıştır. İlk öğretim davası birinci merhale olarak beş yılda her çocuğa okul sağlamak şeklinde neticeye vartırılabilir. 222 sayılı kanunun geçici 3 üncü maddesi, ilk öğretimin en geç on yılda bitirilmesini söylemektedir. Yılda iki bin ilk okul açmak suretiyle bu iş on yılda halledileceğine, yılda dört bin okul açarak yarı yarıya vakit kazanılabilir. Öğretmen bulmak meselesi başlangıçta öğretmen vekilleri, yedek subay öğretmenler yolundan geçici bir şekilde bağlanabilir.

Eğitimi kısa zamanda başarmak için para ktlığı bir mâzeret değildir. Beş yıllık plan için düşünülen genel toplam ödeneğin içinde kalmak ve fakat başka sektörlerden kısarak eğitime ilâve etmek suretiyle gerekli para bulunur. Eğitimsiz

ekonomik kalkınma olamaz. Eğitimsiz sosyal iyileşme düşünülemez. Eğitimsiz demokrasi yerleşemez. Şeyhlik, ağalık dertleri, kuvvetlinin zaifi ezmesi, zengin fakiri sömürmesi diye adlandırılan meseleler de ancak eğitimle ortadan kalabilir. Toprak reformu yaptığımızı farzedelim, eğer toprak sahibi ettiğimiz insanlara gerekli eğitimi verememişseniz, bir nesil sonra onların büyük bir kısmı ellerindeki toprağı gene kapırlarlar. Dünya üzerinde iktisaden geri kalmış milletler, mutlaka eğitimde geri kalmış milletlerdir. Beş yıllık plan 1950 yılındaki okul açma hızını sadece bir misli hızlandırmak tadır. Bu takdirde karşılanacak bir adım olmakla beraber, yeter değildir. Kaybedilen zamanı telâfi etmeliyiz. İlk öğretim davasının herkese okul kısmını beş yılda halletmek mümkündür.

Eğitim, altıncı sırada...

Eğer en üstün öncelik eğitime verilmiş olsaydı, Beş yıllık plandaki yatırım sırası, en başa eğitim masraflarını geçirmek suretiyle tesbit edilirdi. Halbuki eğitim yatırımları, altıncı kademede yer almıştır. Elimizdeki plan kitabının 93 üncü sayfasında şu yatırım rakamlarını görüyoruz:

Konut beş yılda 12 milyar 116 milyon; Tarım 10 milyar 548 milyon; İmalât sanayi 10 milyar 089 milyon; Ulaştırma 8 milyar 159 milyon; Enerji 5 milyar 134 milyon; Eğitim 4 milyar 227 milyon lira...

Eğitime en üstün öncelik verilmesi ve ona ayrılan ödenek bütün sektörlerin başında yer alacak kadar yüksek tutul

malıydı. Her bakımdan çok ilerlemiş olan memleketlerde bile, eğitime ayrılan ödenek daima yüksek seviyededir. Eğitim Millî Komisyonu'nun 18 Temmuz 1959 da Millî Eğitim Bakanlığı'na sunduğu ve 27 Mayıs 1960 dan sonra yayınlanan rapor'da (Sahife 124, ikinci baskı) UNESCO nun açıkladığı rakamlara dayanılarak şu nispetlere dikkat çekilmektedir:

Millî Gelirin: Amerika'da yüzde 5,5; Japonya'da yüzde 4,5; Almanya'da yüzde 5, İtalya'da yüzde 3,2; İngiltere'de yüzde 2,3 ü ve Türkiye'de ise sadece yüzde 1,8 i 1952 yılı eğitime ayrılmıştır.

Beş yıllık planın son uygulama yılında yani 1967 de Gayri safi millî hâsılının 78 milyar 900 milyonu bulacağı tahmin ediliyor (Plan sahife 29) Millî Gelirin yüzde 5'ini eğitime sarfetmeyi ana prensip olarak kabul etmeli ve hesaplamayı buna göre yürütmeliyiz. 1962 de Gayri Safi Millî Hâsıla 52 milyar 700 milyon lira tahmin edildiğine göre yüzde 5 hesabıyla 1962 cari bütçesinde eğitime ayrılmaması gerekli ödenek 2 milyar 635 milyon lira olmalıydı. Halbuki 1 milyar 447 milyon küsur lira verilmiştir. Yüzde 5 oranı ile 1967 de Eğitime 3 milyar 695 milyon lira ayrılmalıdır.

Plan baştan düzenlenmeli

En başta millî savunmamız olmak üzere, bütün sektörlerin temeli millî eji tündür. Tekniğin bugün ulaştığı seviyede eğitim görmemiş insan askerlik hizmetinde tam verimli olamaz. Köylü çocukların en kısa zamanda çiftçilik üzerinde ana bilgilerle teçhiz edememek Beş Yıllık Planda tarım sektörü için ayrılan paralar dan gereken verim elde edilemez. Sanayi işçilerinin baş şartı da önce vatandaşları eğitimden geçirmektir. Bu yapılmadıkça harcanacak paralar, sarfedilecek gayretler çoğunca boşa gidecektir.

Kısaca, Türkiye Cumhuriyeti'nin kaynakları ve imkânları ilk öğretim için lüzumlu okul ve öğretmenini önümüzdeki beş yıl içinde sağlamaya elverişlidir. Bunu yapabilmek için eğitimin önemini sadece raporla, nutukla belirtmekle kalmayıp fiiliyatta da büyük bir azimle devamını üzerine atılmak şarttır. Beş Yıllık Plan bu yönden baştan düzenlenmelidir.

Plana göre ilk okula kavuşacak çocuk nispeti beş yılda yüzde 73 den yüzde 87 ye yükselcektir. Yani yılda sadece yüzde 2,8 kadar bir artış. Eğitimde bizim kadar geri kalmış olan Habib Burgiba'nın Tunus Cumhuriyetinde ilk öğretiminin 1967-1968 ders yılında yüzde 100 gerçekleştireceği ilân edilmiştir. Yıllık ilerleme nispeti yüzde 8 dir.

Köy çocukları unutuluyor

Şimdi sistem meselesine dokunmak istiyorum: Köy çocukları için beş yıllık ilk öğretim dünyamızın bugünkü şartları altında artık hiç bir suretle yeterli sayılamaz. Eğitim Millî Komisyonu «İmkân ve şartlar hazırlandıktan sonra, çocuklarımızın asgari altı yıllık bir ilköğretimin verilmesi muvafık olacaktır» diyor (Rapor, sahife 44). Millî Eğitim Bakanlığının eğitim planını hazırlamakla görevlendirildiği komisyon raporunun 19 uncu sahifesinde de «İmkân ve şartlar hazırlandıktan sonra» ilköğretimin altı yıla çıkarılması tavsiye ediliyor

Okul nedir bilmeyen köy çocukları

Öhhöööö

Dümbük'ün serüveni

Fırtınaya tapan Dümbük:
— Seni gidi soysuz seni!! Demek güneşe tapıyorsun ha?
Güneşe tapan Dümbük:
— Sen puta taparsın ha? Vurun boynunu dinsizin!
Putaya tapan Dümbük:
— Musa mı dedin? Yahova mı? Yakın kâfirin!
Tevrata inanan Dümbük:
— Neeee! İsa mı dedin? Yüzün de risini imansızın!
İncelle inanan Dümbük:
— Baba, Oğul, Ruhül Kudüs... İnanmayan, kâfir! Kirin kemiklerini!.. Muhammed de kim oluyor? Demek müs İmansızın ha? Seni gidi kâfir seni!! Seni gidi imansız seni!
Müslüman Dümbük:
— Tasavvuf ha? Enelhak ha? Yüzün derisini soysuzun, dinsizin, imansızın, kâfirin!
Derebeyi Dümbük:
— Allah seni köle yaratmış, beni efendi! Sen Allahın emrine karşı geliyorsun ha? Savurun külünü şu imansızın!
Şeriatçi Dümbük:
— Cenabı rabbülâlemine şirk koşu yorsun öyle mi? Kaderine razı değilsin ha? Emre karşı geliyorsun öyle mi? Kirin kemiklerini, katli vâcipdir!
Toprak ağası Dümbük:
— Vatan elden gidiyor! Kalkın ey ehl-i vatan!
Bezirgân Dümbük:
— Mülkiyet düşmanlarını! Din düşmanlarını! Zındıklar! Kâfirleceer!
Yobaz Dümbük:
— Farmasonlar! Züppeleceer! Vatan hainleri!! İrz, namus, şeriat kalmadı, vatan elden gidiyor ey ehl-i Kur'an! Bu şeytan icatları, bu gavurluklar, bu... Kapitalist Dümbük:
— Komünistleceer! Allahsızlaaaaar! Dinsiz, imansız, kâfir oğul kâfirleceer! Satılmışlaaaaar, kökük dışardalaaaar!
Opörtünist Dümbük:
— Yaşasın vataaaaan! Yaşasın mill

leceer! Yaşasın Mehmet beceer! Yaşasın zinde kuvvetleceer! Yaşasın Menderes! Yaşasın Gürsel! Yaşasın sosyal adalet! Yaşasın özel sektör! Yaşasın faşistler, gericiler, ırkçılar! Kahrolsun şunlar, bunlar, ötekiler! Ellerinden en derin saygı ve hürmetlerimle öperim muhte rem velinimetim, vesaire...
Dümbük oğlu Dümbük:
— Allah rızası için... Kahrolsun Kastroo!... Yaşasın milliyetçilik!.. Bu vatan hainleri!.. Bizi de gör Şakir bey... Vesaire...

Millî timarhane

Cahit Tanyol'un 30 Kasım günlü Cumhuriyet'te nefis bir yazısı vardı. Adı, «Akıllılar Timarhanesi».

Elâzığ Akıl Hastahanesindeki vatan daşlarını yaptığı binaları ele alan Tan yol, şöyle diyor: «Eğer bir insan hiç bir emek harcamadan, hiç bir iş tutma dan karnını doyurabiliyorsa, bilelim ki onun ağzına giren lokma başkasının eme ğidir... Bütün anayasalar insan eme ği nin kutsallığı üzerine kurulmalıdır. Mülkiyet kutsaldır yerine, insan eme ği kutsaldır, demek daha doğrudur... Deli lerin eme ğini değerlendirmesini biliyor, delileri çalıştırıyoruz da, akıllıları çalış tıramıyoruz. Acaba bir akıllılar timarha nesini kurulsun nasıl olur?»

Aman, sayın Tanyol, böyle şey olur mu? Ya özgürlüğümüz ne olacak? Ya demokrasimiz ne olacak? Ya insan hak larımız ne olacak? Biz kadillakla yalmaya ğın aynı caddede doluşmasına razıyız, ye ter ki özgürlüğümüze dokunmasınlar. Biz işsizliğe, açlığa, sefaletle razıyız, yeter ki demokrasimize dokunmasınlar. Biz okumamaya, insan gibi yaşamamaya ra zıyız, yeter ki insan haklarımıza dokun masınlar. Sömürmek, sömürülmek, emek, hak, hukuk gibi şeyler izafidir... Biz hürriyete ve bağımsızlığa düşkün bir milletiz. Yaşasın hürriyet ve de yaşasın bağımsızlık! Hele demokrasinin bir kere yaşasın! Bize, dediğiniz gibi, bir «Akıl lılar Timarhanesi» değil, bize bir «Millî Timarhane» lâzım.

Nasıl olsa, dünyanın bütün «milli-leri» tekelimizde. Biz «sosyal adalet» is temiyoruz sayın Tanyol, biz «sadaqalı adalet» istiyoruz. Hürriyetimize doku nanı siler süpürürüz alimallah!...

Kurt - kuzu

Türkiye'de bozguncuların çevirmek istedikleri delabın içyüzünü şu iki olay ne güzel gösteriyor:

Türkiye İşçi Partisi toplandı. Boz guncular bastılar yaygaray:

— Hani bayrak? Hani resim? Hani büst? Neden ihtiram durumu yapılmı yor? Hey vay vuy zırrrr!..

Ve bir sürü rezalet..

Türkiye İşçi Partisi gene toplandı. İşte Son Havadis adlı gazete:

«İşçi Partisi kongresinde Aybar ayakta alkışlandı... Toplantıda, Atatürk' ün, Başkanlık Divanının tam arkasına asılan kalpaklı ve traşlı bir portresi dik katı çekmiştir. Büyük Atanın yüzlerce çeşit portresi dururken, bu resmin asıl masındaki maksat, kimsenin gözünden kaçmamıştır. Bu mânalı davranıştan son ra, Arsalın «Yalnız Atatürk için değil, cepheye şehit düşen bütün halk cocuk ları için sizleri savcı duruşuna davet ediyorum» şeklindeki konuşması ibret ve dehşetle karşılanmıştır.»

Resim asılmaz.

— Niye resim yok?

Resim asılır.

— Niye bunu astın?

Kafalarının kıvrımalarında çöreklen miş köylülük durmadan eksiyor, ko kuyor. Bulamık suda bank avlamaya alış mış bu yaratıklar, suvur durulmasını istemiyorlar.

Kurtla kuzu hikâyesini biliyorsunuz. Maksat kuzuyu yemek olduktan sonra, bahane mi yok?

Sonra da kollarımızı iki yarı açar, boynumuzu Medine dilencileri gibi ya na yıklar:

— Bu memleket niye geri kaldı? deriz.

Hüseyin Korkmazgil

Hattâ ilk beş on yıl bütün kalkınma plâ nının tek hedefi yalnız ve sadece millî eğitim olsa, günlük masraf üstündeki bütün yatırımları yalnız eğitim işlerine harcassak, en doğru hareketi yapmış olu ruz. Çünkü bu mesele gereği gibi hal ledilmedikçe hiç bir meseleyi çözemeyiz. Fabrikalar yıkılabilir, hismanlar tahribe diledilir, yollar bozulabilir, satın alca ğınız silâhlardan daha mükemmelleri feadedilebilir... Almanya'da olduğu gi bi... Fakat, eğer milletin fertleri gerek li teknik bilgilere sahip ise bunların hepsinin daha iyileri kısa zamanda mey dana getirilir... Almanyada görüldüğü gibi... İkinci Cihan Harbinden sonra kal kınan Almanyaya bakıp mucize dediler.. Halbuki asıl Alman mucizesinin temelle ri bundan birbuçuk yüzyıl önce kabul edilen eğitim sistemi ile atılmıştır. Biz de ilk okuldan itibaren teknik bilgilere yer vermeliyiz.

Eğitim konusunda söz söylerken öğ retmen meselelerine temas etmeden geçi lemez. Türkiye'nin en fedakâr, mahru miyet içinde idealden şaşmayan insanla rının ön safında elbette öğretmenlerimiz yer alır. Bu mesleği daha cazip hale sok mak için öğretmen okullarına büyük ihtimam göstermeliyiz. Fakat her şey den önce, öğretmenlerin layık oldukla rı geçim seviyesine ulaşmalarını sağla yacak maaş zamlarını da yapmalıyız.

Köy

kalkınması

Şimdi başka bir noktaya geçiyorum: Beş Yıllık Plânda köy yollarına dair bilgi aradım. Toplum Kalkınması (Köy Kalkınması) bölümüne baktım bir şey bulamadım. Ulaştırma bölümünü inceledim. Aradığım bilgiye rastlavama dım. Sadece «Tasma» başlığı altında şu satırı görebildim:

«İl — Köy ve Orman yolları yapımı önümüzdeki programın ağırlık noktasıdır. İl özel idareleri il yollarının yapı mına bir şekilde iştirak edeceklerdir... «Bu yolların yapımı Kara Yolları Genel Müdürlüğünde toplanacaktır.» (Sahife 278).

Belki benim gözümünden kaçmıştır, plânda köy yolları hakkında tatmin edi ci bir izaha rastlayamadım. Köy yolları nın programın ağırlık noktasını teşkil edeceği sözü şüphesiz ümit verici bir işarettir. Fakat bunun arkasından bu ağırlık noktasının rakamlara dayanan ispatı gelmeliydi. Daha önemsiz bir çok hususlara dair rakamlara plânda bol bol rastlandığı halde, köy yolları üzerin de hiç bir rakam bulunmayışı dikkati çekmekteydi. Plândaki 293 sayılı tabloda yazılı rakamlar arasında köy yollarına dair bir aydınlık yok. Bunun gibi 297 sayılı tablo da bu bakımdan kararsız. Bugün uygulanmakta olan 1962 Bütçe sinde Kara Yolları ödenegi 800 milyon liradır. Bunun sadece 85 milyon lirası il özel idarelerine ayrılmıştır. Demek ki sadece yüzde 10. Gelecek yıllarda aynı rakamla mı yetinilecektir? Artış olacağına ne nispettedir?.. Plân kitabının millet vekillerine sunulmuş cildinde hiç bir bil gi bulamadım.

Türkiye'nin kalkınması köylümüzün kalkınmasına bağlıdır. Köye, az önce söylediğim gibi, her şeyin başında gere ken eğitimi götürmekle işe girişmek şarttır. Köye eğitimi geniş ölçüde sok mak için köy yollarının sür'atle yapıl ması lazımdır. Yalnız ekonomik açıdan bakmak isteyenler için de köy yolları her türlü kalkınma teşebbüsünün ilk adımlarından olmalıdır. Son seçim kam panyası esnasında bir köyde kadın er kek vatandaşlar, pek bakış olarak şunu söylediler: — Yarın yağmurlar başla

yınca biz bu köyden kasabaya sudebil mek için belimize kadar çamurları geç meye mecburuz... Bazen kış ortasında bu mümkün olamıyor. Mahsulümüzü pa zara indirmek için ibaharı beklemekten başka çare bulamadığımız zaman oluyor.. Ağır hastamız olursa doktor gelinceye kadar ölmesin diye Allaha yalvarıyoruz..

Köylü vatandaşlarımızın bu şikâyet lerinde Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gecikmelerinin sebebi teşrih edilmiştir. İlk beş yıllık plân eğitime ve köy yol larına en üstün öneleği verilmeydi. Çün kü önemli olan taş toprak fabrikalar, limanlardan ziyade insan unsurudur. Türkiye'nin insan kaynağı zekâ kaynağı köylerdedir. İşlenmemiş bu cevherleri gün ışığına çıkarmak için artık kaybe decek vaktimiz yoktur.

1962 bütçesindeki milyon lira köy yolları için çok azdır. Hele 1962 yılında bu paranın kullanma tarzı ve tempo da ümit kırıcıdır. Yılda milyon lira de köylerimizin yolları kaç yılda tamam lanacaktır?

Eğitim alanında işaret ettiği bu suslar ve köy yolları konusu, normal durumda benim bu plâna düşkünlüğüm için geri çevirme oya vermemi yeter sebep teşkil ederdi. Fakat, gördü ki bu şurada bulunduğu ortamda her ne de önce plânla çalışmaya geçmek üzere ile red veya geri çevirme kararını ver medim. Plân plân, uygulanmaya baş lasın. Vatandaşlarımızın umutları ve halk etkisine bakarsak bu bir adım önce plânda faydalı değişiklikler yapılmasını gerektireceğini sanıyorum.

Plânın başka bölümlerine baktım da durulabilir. Lakin ve aldim ve aldim diye söyleyebiliriz. Fakat öğünümüzün e derecede önemlidir ki, aldim diye söyleyemeyiz. Herkesin bildiği gibi, plânın bu de veye toplanması lazımdır.

İmkân ve şartlar kendi kendine meydana gelmeyeceğine göre onları bir an önce hazırlamaya girişmek lazımdır. Beş Yıllık Plânda buna dair her hangi bir işarete rastlayamadım. Kaldı ki altı yılda azdır. Bilhassa köylerde mecburi öğrenimi 15 yaşına kadar götürmeyi şimdiden plânlamalıyız. Heri bazı mem leketlerde tahsil mecburiyeti 18 yaşına kadar çıkarılmıştır. Yedi yaşında ilk okula başlayıp 12 yaşında orayı terke den çocuk bugünkü eğitim sistemimiz le, hayatını kazanmaya elverişli, istih sale yönelmiş bir bilgiye sahip olama yor. Başlangıç kabildinden bazı coğraf ya, tarih, yurt bilgisi, okuma gibi şey ler öğreniyor. Bu yetmez. Kasaba ve şe hirlerdeki çocuklar orta okula veya mes lek, sanat okullarından birine belki gide bilir. Ama köylü çocuğu için bugün bu imkân yok denecek kadar azdır. Köyde ki çocuğa çiftçilik ve toprak hakkında okulda bazı şeyler öğretilmeden tarım da istenilen hedefe varılmaz. Beş yıl lık plân dönemi sonunda ilk okullardan tahminen yılda 950 bin (1967 de 4 mil yon 736 bin ilk okul öğrencisi bulunsa na göre: Plân, sahife 32—Tablo 358) kişi mezun olacaktır. Bunlardan ancak 100 bin, yani yüzde 17 si orta okulda yer bulabilecektir. (Plân, Tablo 358; — 480.000:3 = 160.000). Belki bu kadar bile değil. Her yıl, geriye 750—800 bin kişi kadar çocuk kalacak ve bunlar beş sınıflı ilk öğretimden öteye başka bir bilgi edinemiyeceler. Hiç şüphesiz ki ilk okuldan öteye ilerlemek fırsatını bulamayacakların yüzde doksanı köylü çocukları olacaktır. Onbeş yıllık genel plân dönemi sonunda da durum bundan pek farklı olmayacaktır. 1977 de ilk okul lardan 1,5 milyon kişi mezun olduğu takdirde, bunlardan sadece 210 bin ka darı yani yüzde 14 ünün orta okula gire bileceği anlaşılıyor. (Tablo 358 ve 359). Bu nisbet Fransada yüzde 75 tir. İlk okuldan yukarı tahsile devam edemeye ceklerin bir kısmı da çiraklık, kurs gör me gibi yollardan bir meslek, bir sanat edinebilirler. Bunu da hesaba katsak, gene de dâva halledilmiş olmaz.

1967 yılında lise çağındaki 2 mil yon 075 bin gençten ancak 104 bini mes lek ve sanat okullarında yer bulabile cektir. Yani sadece yüzde 5,3 ü. Onbeş yıl sonra 1977 de bu nispet yüzde 10 a yükselecektir (Tablo 359). Gençlerin an cak yüzde 7,3 ünün liselere girebileceği ni gösteren bu rakam hiç te parlak de ğildir.

Bulgaristana bakalım

Dávayı nalletmek için bu işin anah tarını bulmuş olan memleketleri örnek tutmalıyız. Meselâ Almanya bu alanda bizim için erişilmesi gereken bir ideal dir. Amerika bile Almanya'yı örnek tut mustur (GOOD, A History of western Education, 1960). Yeni yetişen kuşakları hayata birer meslek, sanat teknik bilgi sahibi olarak atabilmenin yolunu bulma lıyız. Bunun için mecburi tahsili altı yıla değil sekiz yıla çıkarmalıyız. İlk dört yılda genel bilgiler üzerinde dur duktan sonra, geri kalan dört yılda meslek ve sanat öğretimine önem ver meliyiz. Köylü çocuklarını ancak bu yoldan tarımda daha verimli, tarım dışı alanlarda da müstahsil birer eleman ola rak yetiştirmiş oluruz. İmkân ve şart ları bu hedefe göre plânlamak lazımdır. Beş yıllık plânda bunun temelleri atıla bilir. On beş yıllık genel plân dönemi içinde de hedefe varılabilir veya hiç değilde çok yaklaşılar. Millî Gelirimizin yüzde 5 ini Eğitim işlerine ayırmayı kabul edersek ve gereken azmi ve di namizmi gösterebilirsek bu söyledikle rim gerçekleştirilir. Almanyaya kadar gitmeden, Batı sınırımızda en yakın komşularımızdan birine bakalım. Bul garistanın bu alanda yaptıklarına ibret le eğilmeliyiz. Orada ilk okul sekiz yıla çıkarılmıştır. Bu okulların adı (Politek nik İlk Okul) dur. Birinci sınıftan baş layarak son sınıfa kadar genel bilgiler le birlikte istihsale yararlı teknik ve mesleki bilgiler öğretilmektedir, tatbi kat yapılmaktadır. (UNESCO Milletler arası Eğitim Yılığı, 1961, S. 72—77).

Türkiye'nin kurtulması, muasır me deniyet seviyesine yükseltilmesi için eğitim işlerine gerçekten en üstün ön celiği vermek vazgeçilmez bir şarttır.

I - İRKÇİLİĞİN KAYNAKLARI VE TÜRKİYE

Romantik akım ve İrkçi politika

Yanılmıyorsa 1960 senesi başlarında idi, Londrada Tate Galerisinde, Romantik döneme ait resim sergisi açılmıştı. Galeriyeye girince karşıda, galerinin merkezinde oda duvarı büyüklüğünde bir resim duruyordu. Şahlanmış bir atın üstünde uçan pele rinyle romantik dönem idealizmini sem bolize eden, herkesin tanıdığı bir Fransız generalini gösteriyordu. General Napolyon'du. Bu ideal öyle zorlu, sarsıcı, coşkun duyguları temsil ediyordu ki, Cermen Göthe, milletinin ordularını Jena'da onun tarafından yenilince müteessir olmayacak: Lord Bayron Elba dönüşü Napolyonun muvaffak olmasını arzu ettiğini ilân edecek ve Waterloo'da kendi milletinin ordularına mağlup olduğunu işitince de «bunun için kahroludum» diyecektir. Carlyle de bir İngiliz olarak: «Bizim son Büyük Adamımız» yarısına varacaktır. Nietzsche ona hayran olacak ve «İyi Avrupalı» olarak onda, kendi idealinin en modern sembolünü görecekti. Hegel, onu «Dünyanın at üstündeki ruhu» diye kabul edecekti.

Onsekizinci yüzyılın sonunda doğan, ilmi ve rasyonel (akile) tutuma karşı olan bu akım etkilerini bütün Ondokuzuncu asır boyunca sürdürmüştü; içinde bulunduğumuz asırda da faşizme ve Naziyon'a sosyalizme genel çerçeve olmuş tur Akımın esaslarını şu iki kısımda özetleyeceğim. I. Kişisel davranış olarak romantizm; II. Politikada irkçi milli yetçilik; III. Akımın ekonomik görüşleri ve Türkiye açısından irkçilik.

I. Kişisel Davranış Olarak Roman tizm.

Cermen idealizmini de içine alan bu akım, kişinin kendi kendini geliştir meşinin bir yolunu göstermek iddiasında dir. Bir hareket olarak ortaya çıkışı asıl zedeler karşısında, sanayileşme dolayısıyla burjuva ve işçi sınıflarının gelişmesi sırasına rastlar. Kurulan ve gelişen sanayi ile Batının maddi ve fikri çehresi değişmekte fakat muhafazacı çevrelerde (özellikle soylu denilen çevrede) bu de işlikler, çirkinlik olarak karşılanmakta dir. Ayrıca değişimin kendisinde, Röne sanstan beri gelen rasyonellik ve fayda cılık destek bulmaktadır. Bu sanayi in kilâbi sırasıyla liberal ve sosyalist akımları getirirken, romantizm de reaksiyoner bir şekilde ortaya çıkmıştır. Romantik başkaldırma akılcılığa (rasyonelliğe) ve faydacılığa karşı olmuştur.

A) Sanayileşme ile burjuva ve işçi sınıfları gelişirken ortaya çıkan sosyal politik problemler romantiklerin konusu dışında kalmış; sanayileşmenin getirdiği çirkinlik karşısında, onun faydacı kaidelerini Romantikler estetik motifler lehine reddetmişlerdir. Yalnız bu estetik motifler eskiye ortaçağa, uzak Asya diyarlarına ait acalıp, korku ve heyecan verici hikâyeye ve sahnelere alı nacaktır. Bu akımla bir taraftan eskiye ait kur hayati, orta çağın katedrafleri, diğer taraftan seller fırtınalar, korkunç yarlar ve hayaletleri konu alan sanat eserlerinin ortaya konuluşu görülmekte dir. Örnekleri bütün Ondokuzuncu asır Sanat hayatında (F. Gericault'un Medusa sahı, E. Delacroix'un Dante ve Virjil'i, Sardanalpalm ölümü tabloları, Byron'un kahramanları, Mary Shelley'nin Frankenstein'i gibi) görüyoruz.

B) Romantik hareket, kişiye coşkun, kuvvetli duygulu bir hayat açmak ister. Bunun gerçekleşmesi bağlayıcı ve temkinli olmaya sevkeden rasyonelliğe karşı bulunmayı gerektirir. Kişi öyle bir hayatı, mevcut sosyal kurumlara, normlara ahlak kurallarına aldırmadığı, onların çemberini yarabilecek güçte olduğu takdirde yaşayabilir. Nietzsche'nin moral kaideler olarak hazırlığı reddetmesi ve insanı aksiyonda kuvvete ulaşma derecesıyla değerlendirmesinin ve kuvvetli iradenin aksiyonla kuvvetinin arttığını söylemesi

İdris KÜÇÜKÖMER

nin anlamı budur. Kişiyi sulh ve sükûndan uzaklaştıracak olan bu davranış anarşist, anti sosyal bir davranıştır. Romantikler, tabii olarak dine de karşıdır.

Peki bu nasıl gerçekleşecektir? İşte konumuzun önemli noktası burada dir. Romantiklere göre, rasyonel ve çıkarıcı olarak hareket, insanları çevreye uymaya, sürüye katılmaya sevkeder. Halbuki içgüdüye tâbi olmakla, çevrenin moral kurallarına karşı çıkılarak tek veya yalnız kalışa varılır. Duygular ne kadar kuvvetli olursa, bu bağlar o kadar kolay çözülür veya onlara tahammül edilemiyerek, koparılıp fırlatılır. Böylece bağlardan kurtuluşla yeni enerji ve kuvvet kazanılmış olur. Çevreden kurtuluş, kişisel ve toplumsal neticeleri ne olursa olsun, kişiye ilâh gibi yükseliş veya iktidar sağlar. Bağımsızlık ve diğide ilâhlaşan veya ilâh olan kişinin yaptıkları, diğerleri için hakikati, onun emirleri de diğerlerinin görevlerini gösterir. Bu akımda Nietzsche'nin «üstün insan» ve Carlyle'in «kahramana tapınma» kavramlarını görüyoruz. Nitekim Carlyle «Dünya tarihi büyük adamların biyografyasından ibarettir» diyecektir. Yani toplum «kahramana tapınmağa tâbidir». Bu mistiklere has kişisel veya tek kalışın ve diğide ilâhlaşma için, kimler toplumun gerçeklerini, kurallarını, aklı ve ilmi bir tarafa itebilir? Böylece kimler önünde açık gözükken iki yoldan yani a) Anarşizme ve b) Despotizmden birine gidebilir? Russell'e göre bunlar deliller ve diktatörlerdir. İşte böyle davranan ve akılcı ve faydacı olmayan kişi için, «hukuk dışı bir ego»yu örnek alan tutumıyla, milli çıkara da hizmet ediyor denemez. Acaba «akla isyan» ettiren Romantik akım, tarihi olayları kahramanın iradesine bağlarken, bu iradenin kaynağını nerede bulur? Bu soru bizi, irkçi milliyetçiliği götürür.

II. Politikada İrkçi Milliyetçilik

Romantik akımda halk (Volk) bireylerin bir yığını kabul edilmez. Onun kolektif bir ruhu vardır. Bu ruh zaman zaman kahramanlar çıkarır. Kahramanlar veya üstün adamların akıl ile değil «kanda tevarüs edilen irki sezgi» ile yaratıcı olacaklarına inanılır. Millet, irki bir bütün olup onun kolektif bütünlüğünün «kan suuru» ile sağlandığı kabul edilir. Bunu romantiklerin sevgi anlayışıyla daha açık kılabiliriz. Kişiler arasında sevgi, bağlılık birbirlerinde kendilerini görmek veya bulmaları ile vücut bulur. Bu ise kan bağı ile olabilir. Kan bağının en yakın şekli akrabalar arasında bulunacağından, bu izahın örneklerini romantikler çevreye açarak bizzat kendi yaşayışlarıyla vermişlerdir: Byron ve Nietzsche'nin kuzkardeşlerine olan alakası, R. Wagner'in iki kardeş kahramanı Siegmund ve Siglinde arasındaki bağ gibi. Bu kan bağılığı ile ulaşılan sevgi akraba arasında evlenmeye (endo gami) götürebilir.

Milleti irk ve irki da kan suuru ile ele alan romantikler, fert için istedikleri yaşayış tarzını (mistikçe yaşayış), milletler için de düşünürler. Fakat, bazı milletler (ırklar), geniş bir devletin sınırları içinde kalırlar. Şu halde bu milletler de hareketlerinde serbest olmaları için, bağlardan özgüllikle diğer milletlere bağılıktan kurtulmalıdırlar. Yani milletin müşterek ruhu ancak kendi sınırları, devlet sınırları olduğunda tezahür edecektir. Politikaya böyle bir milliyetçilik anlayışı ile giren roman tizm, Aryan ırka (aslında bir dil grubudur) mensup Avrupalı milletlerin, içinde buldukları devletlerden kurtu

rilması hareketini getirmiştir. O devirde büyük devletlerden Osmanlı İmparatorluğunun Doğu Avrupa ve Balkanlar bakımından özelliği mevcuttur. Türklerle karşı olan tutumun kökleri çok daha eskiye gitmekle beraber, Romantizm Doğu Avrupayı Türklere kurtarma kampanyasını üzerine almıştı. Eğer Batıda hürriyet felsefesi derslerinde hürriyetin değişik tarifleri arasında, dar anlamda, bir tarif olarak «Türklere kurtarma», özellikle «Grekleri Türklere kurtarma» şeklinde olanlara rastlanırsa hayret etmemek gerekir. Nitekim Byron hayatını mevcut kaidelere karşı çıkararak orta zamanın günahkârlarından ad dedilen bazı meşhurlar gibi yaşamış, Yunan bağımsızlık hareketini Türklere karşı bir haçlı gövâyesi tutumu ile desteklemiş ve Türk sipahileri önünde ölmüştür. O devir Romantiklerinin Napolyon'a hayranlığı ve onu Avrupalı milletleri hürriyete kavuşturacak kimse olarak görmeleri, İmparator, Avrupa idealinin gerçekleşmesini sağlayacak tutumu temsil ettiği içindir. Romantizm, esir milletlerin bağımsızlığına yol açan bir cereyan gibi gözükmeyle beraber, kan suuru yoluyla üstün ırka diğerleri ni idare etme, boyunduruğu altına alma yolunu açmaktadır. Kendi ırkını tabii olarak üstün gören ve bu sistemi kabul eden milletler, hele mazide büyük devletler de kurmuş ise, diğer milletleri kendilerine tâbi kılmaya çalışacaklardır. İdris Küçükömer, Ondokuzuncu Asır Romantizmi bu

ırkı, Aryan Avrupalı olarak kabul eder. 20. yüzyılda Sosyalizmde ve ya Hitler Almanyasında bu ırk savaşını Cermen ırkı olmaktadır. Daha önceki «Prusya Sosyalizmi» de Cermen ırkı için benzeri görüşler taşıyordu. Fakat gariptir ki, Sosyalizm tarafından görüşü kabul edilen Nietzsche, bir Cermen olmasına rağmen, Cermen ırkında «esir ruhluluk» bulur ve Polonyalılara üstünlük atfeder. Aynı şekilde İtalyan faşistleri de Romalı idealin Peşinde idiler.

Üstün ırkın hâkimiyeti ve onun getirdiği tutum Milletleri birbirine karşı mütecaviz olmaya sevkeder, (Aynen ki işiyi anarşist anti sosyal davranışlara ittiği gibi). Bu ise, uluslar arası işbirliği ne engel olur. Diğer taraftan kan ayrılığı tezi önce memleket içinde ekonomik kuvvet olan Yahudileri hedef alır (Anti-Semitizm.)

Kan suuru ile bağlanan millet şu unsurlara ayrılır: a) Kişisel davranışını yukarıda verdiğimiz kahraman lider (üstün adam) b) Liderlerin çevresinde idareci sınıf olarak seçkinler c) Bazen halk denilen yığınlar.

Kişi gibi, milletin de kendini geliştirmesi, kuvvetini kabul ettirmesi, diğer ırkları tâbi kılmak için açtığı mücadelede, kısaca savaşlara tabidir. Esas amaç bu olunca, diğer problemler bu amaca göre ayarlanacaktır. En başta ekonomi, üstün ırkın giriştiği savaşın emrine verilecektir.

İrkçi milliyetçiliğin ekonomik tutumunu ve Türkiye'nin durumunu gelecek yazımızda inceleyeceğiz.

Gelecek yazı
Türkiye açısından
İRKÇİLİK

VATAN

En doğru yorum

En güzel yazı

En yetkili imza

Vatan

VATAN

Türkiye'nin en ileri fikir gazetesidir

Muzaffer Arabul'un Şiirleri

SANA NE OLMUŞ?

Fiyatı: 200 Kuruş

Adres: Sultanahmet, Ticarethane Sok. No: 57 Çarşıoğlu

YON — 138

YON — 139

BATI ALMANYA

« Spiegel » nihayet Strauss'u yerinden etti. Bavyera seçimlerini kazanmasına rağmen yenilgiyi kabul eden eski Bakanın dinlenmeye ihtiyacı var.

Bavyera'lular son eyalet seçimlerinde Strauss'un lideri bulunduğu Hristiyan Sosyal Birliğine daha fazla miktarda oy vererek takım tutma hastalığının iyi bir örneğini verdiler. Spiegel olayı ile dünya kamu oyunda küçük düşen Herr Strauss 25 Ekim pazar günü yapılan eyalet seçimlerinden mu zaffer çıktı ve durumunu kuvvetlendirdi. Oysa, yeni bir hükümetin kurulabilmesi için Strauss'un feda edilmesi gerekiyordu. Liberaller Bavyera'lı Bakanın görev alacağı bir kabineye katılmayacaklarını kesinlikle belirtmişlerdi.

Fakat, hemşehrilerinin tipik özelliklerini taşıyan yani tıknaz, kuvvetli vücudu, omuzları arasında kaybolan boynu ile son saatların bir numaralı adamı haline gelen Strauss, Adenauer'in işini güçleştirmekten vazgeçti veya böyle hareket etmeye zorlandı. Yeni hükümette görev almıyacağını açıklayan ve böylece Hristiyan — Demokrat Partinin diğer bakanları gibi imzaladığı istifa dilekçesinin geçicilik vasfını ortadan kaldıran Bavyeralı Bakan, Spiegel ve onun arkasındaki gizli istihbarat servisleri ve Amerikan garnizonuna boyun eğiyordu.

« Spiegel'i sevmemek »

Munich'li bir kasabın oğlu olan Franz-Josef Strauss, Bavyeralılara özel nitelikleri ile, sâmihi heyecanlı ve mücahedeçidir. Gördüğü klâsik öğretimin etkisiyle germen ekolünden çok Roma ekolüne yakındır. Cartesien bir düşünce tarzına sahip olduğu daht söylenebilir. Fakat, bu sabık bakanın ince politik hesaplar yapmasına engel değildir. Strauss genç yaşta bakan olmuş. Atom işleri ile görevli bakanlığın başına getirildiği zaman 36 yaşındaydı. 1956'da ise Savunma Bakanlığına atandı. Spiegel'in ve onun arkasındakilerin şüphelerini üzerine çekmemiş olsaydı halen bu görevinde kalabilirdi.

Özellikle, Bavyera seçimlerinin yanlış sonuçlarına kapılmamak bakımından sabık Savunma Bakanının Spiegel olayına başlıca müdahalelerini yeniden belirtmekte fayda var:

— 9 Ekimde Strauss'un bir nüsaviri Spiegel'in bir gün önce yayınlanmış makalesi hakkında soruşturma açılması yolunda başıvenciliğe telkinde bulunuyor.

— Bu telkin 18 Ekim'de yalıtı hale getiriliyor. Durum Adalet Bakanına ancak altı gün sonra duyuruluyor ve soruşturmanın safahatından Adalet Bakanına bilgi verilmiyor.

— 28 Ekimde Strauss, kimseye haber vermeden İspanyada bulunan Spiegel yazarı Conrad Ahlers'in tevkif edilmesi için Madrid Büyükelçiliğindeki askerî atışeye telefon ediyor. Strauss'un bu şekilde hareketini mazur gösterecek hiç bir yetki si yok.

— 27 Ekimde Ahlers'in tevkif emri Enterpol'un bir telgrafları ile doğrulandı. Enterpol'un müdahalesi için hiç bir hukuki nedenden mevcut değil.

Başbakan Adenauer
İpin ucunu elinden kaçırdı

— 13 Kasım Bakanlar Kurulu toplantısında Strauss Madrite telefon ettiğini yalanladı. Dışişleri Bakanı Schroder Strauss'un yalan söylediğine kanaat getirdi.

Batı Savunma Stratejisi ve Strauss

Strauss'un hükümette görev almaktan vazgeçmesi üzerine, Batı Savunma stratejisinin uygulanmasında ortaya çıkan zorluklardan biri yenilmiş oluyor. Strauss'un Pentagon (Amerika Savunma Bakanlığı) ile nükleer silâhlar konusundaki çekilmesi ni bundan önceki sayılarda açık lamaya çalışmıştık.

Spiegel olayına General Gehlen başkanlığındaki istihbarat servislerinin de karışması, Amerikalıların perde arkasında bir takım faaliyetlerde bulunduğunu göstermişti. Gehlen 1945'de Doğu Cephesi istihbarat şebekesi başkanı iken, arşivi ile birlikte Amerikalılara iltica etmiş ve böylelikle mahkemelerden süzünmekten kurtulmuştu. Amerikalılar, Gehlen'in kendilerine olan bağlılığından yararlanarak Strauss'u uzaklaştırmak için bütün imkânlarını kullandılar ve hattâ Adenauer'in telefon konuşmalarını bile dinlediler. Strauss, aslında bir ucu Washington'daki Savunma Bakanlığına, bir ucu da Berlin'deki Amerikan garnizonuna uzanan bir şebekenin Spiegel'le işbirliği yapması sonucunda devrildi. Doğrusu bu, bir bakan için iftihar vesilesi olabilir.

Adenauer'den sonra kim?

Spiegel meselesi ve Strauss'un yenilgiyi kabul etmesi üzerine, Adenauer'den sonra kimin başbakan olacağı konusu yeni den hayatiyet kazandı. Adenauer'in 1963'de çekileceği yolunda evvelce vermiş olduğu sözle kendini dinî bağlı saymadığı yolunda doğrulanmayan bazı söylentiler mevcut. Fakat Hristiyan — Demokrat partinin büyük çoğunluğu yaşlı Başbakanının halefini şimdiden tayin etmesini istiyor. En kuvvetli aday Ludwig Erhard, ama Adenauer buna pek taraftar değil. Erhard'ın bu konuda oldukça kavitsiz davrandığı kolayca söylenebilir.

Yeni kurulacak kabineye gelince, Spiegel olayından Strauss kadar olmasa bile, gene de zararlı çıkan Liberal Adalet Bakanı Stammberger'in yeniden görev almasıyla anlaşılıyor. Savunma Bakanlığı için ileri sürülen isimler arasında üzerinde en çok durulanlar, İmar Bakanı Paul Luecke ile NATO'nun Orta Avrupa kesimindeki Başkomutanı General Hans Speidel. Speidel'in Savunma Bakanlığına getirilmesi Amerikalıların bir çeşit başarı sayılabilecek Luecke ise bu makam için pek istekli görünmüyor. Bu bakımdan, Savunma Bakanlığına ismi gürültü uyan dirmiyacak birinin getirilmesi mümkün.

CEZAYİR

Sosyalizmin, komünizmin panzehiri olduğu komünist partinin kapatılması ile bir kere daha doğrulandı. Cezayir, Havana'dan çok Kahirre yaklaşmak eğiliminde.

Cezayir Komünist Partisinin faaliyetinin yasaklanması bir süreden beri nazariyadan uzak kalan bu genç devletin yeniden birinci plana geçmesine yol açtı. Komünist Partisinin kapatılması kararı, «Cezayirde komünist partiye yer yoktur, çünkü Cezayir sosyalist bir yönetimle kalkınacaktır» gerekçesiyle alındı. Aslında bu karar, 1962 Haziran ayında Trablusgarp'te yapılan Millî İhtilâl Konseyi toplantısının da ana hatları çizilen programa uygun. Ayrıca, tek parti yönetiminde komünist de olsa diğer partilere yer olmadığı açık.

Moskovaya yakınlığı olan Gine ve Mali'de dahi durum böyle. Ancak meseleyi sadece tek parti açısından ele almak bir çok gerçeğin gölgede kalmasına yol açabilir.

133 yıllık Fransız yönetimin den sonra Evian anlaşmalarının imzalanması ile bağımsızlık yolunda önemli bir merhale aşan Cezayir, Gizli Ordu Teşkilâtının bağımsızlığa kadar süren tedhiş hareketleri ile sarstıntılara uğramış, bu arada yüz binlerce Avrupalı ana vatana dönmüştü. Temmuz 1962'nin ilk günü bağımsızlığa kavuşan genç devlet iki ay süre ile liderlerinin iktidar mücadelesinden yıpranmış olarak çıktı. Genç lider Ahmet bin Bella ihtilâlinin ateşli alay Ebra Meydenin desteğiyle iktidara geldikten sonra sosyalist bir program izleyeceğini açıkladı. Bin Bella'nın sosyalizmi az gelişmiş ülkelerin hızlı kalkınma arzularına tercüman olacak insani sosyalizm anlayışına dayanıyor. Fakat genç liderin özellikleri Havana'da Castro ile kucaklaşması, Cezayir ve Küba ihtilâlleri arasında bir paralellik kurması bazı çevreler tarafından sürtatle istismar edilmeye çalışıldı.

Oysa, Cezayir ihtilâlinin sosyalizm yolunda bugüne kadar ettiği adımlar, kesin bir yargıda bulunmaya yetecek ölçüde ve şumulde değil. Ebu Farik ve Şebill'de 43 işletmenin komitelerinin yönetimine bırakılması, işçilerin bu işletmelerin kârından pay alması, Kabiliye'de bir devlet çiftliği kurulması, yıllık iş hacmi 50 milyon eski franktan fazla olan fabrika ve büyük işletmeler de devletin yüzde 50 pay sahibi olması ve ilerde bütün fabrika ve işletmelerin devletin eline geçmesinin tasarlanmasından ibaret sosyalizm faaliyetleri. İşletmelerin işçilerin yönetimine terk edilmesi, işçilerin tek fiyat üzerinden çalıştırılmaları Sovyet tipi devlet çiftliklerini hatırlatmıyor değil. Fakat Sovyet tarımı ve entüstrisinin devamlı bir gelişme ve değişme halinde olduğu gözönüne alınırsa, bir iki örnekten hareketle genelleme yapmak pek doğru olmasa gerek.

Bu kolektifleştirme tedbirleri nasıl bir sosyalizm uygulanaacağı sorusuna cevap teşkil etmiyor. Cezayir sosyalizminin yolunu konusunda geçenlerde yayınlanan bir broşürde, bu memleketin tercih imkânları şöyle ifade ediliyor:

«Fidel Castro veya Çombe. Cezayirli Çombe — henüz ortaya çıkmadığına göre, tartışmayı Nâsir ve Castro arasında bir model seçmeye ihtisâs ettirmeli. Bu takdirde MİLLÎ KURTULUŞ CEPHESİNİN «çagabeyisi» olan NÂSİR, BIN BELLA ve arkadaşları üzerinde daha çok etkiye bulunabilir. Bu bağlılık için bir çok neden gösterilebilir: Sakıntılı yılların anıları, arap — İslâm kültürünü benimseme özlemi, gerici olmayan bir otoriter yönetim kurma arzusu, Bin Bella'nın Marksizm ve Sovyet diplomasisine fazla sempati duymaması ve nihayet ulaşılmak istenen tarafsızlık ülküsüne zarar verilecek sıkı ve ağır bağlardan kaçınma.» Bunlara, Cezayir'in ekonomik kalkınması için dış finansman imkânlarını da eklemek gerek. Bu alanda da başlıca iki tercih var.

— Kamu düzenini bir an önce yeniden sağlayarak, Avrupalıların işleri başına dönmeleri ve dış yatırımlara başlaması.

— Halkı büyük fedakârlıklara zorlayarak, sömürge kalıntılarını tamamen silmek ve tam bağımsızlığa kavuşmak.

Köylülere yakın, zeki bir lider olan Bin Bella bu alanda kesin bir yol izlemiyor. İhtilâlin yıllarca acısını çekmiş olan bir memlekette sert ve köklü tedbirleri süratle uygulamak, belki rahat koltuğuna yaslanmış bir politikacı için kolay ama Bin Bella gibi halktan çıkmış bir lider için değil. Bin Bella ilk plânda halkına saadet duygusunu vermek istiyor. Sosyalizmin başarısı için halka dayanmak lâzım. Halkın arzusu hilafına bir sosyalizm Bin Bella ve arkadaşlarının arzusuna taban tabana zıt.

Bin Bella ve arkadaşlarının iç politikada karşılaştıkları temel meseleler özetle bunlar. Bu konularda Cezayirli liderler arasında tam bir mutabakat olduğu söylenemez. Albay Ebu Medyen'in daha ateşli davranmak istediği muhakkak. Fakat Bin Bella ile Ebu Medyen arasındaki muhtemel bir çatışmayı büyültmek ancak komünistlerin ve emperyalistlerin işine yarayacak. Zaten böyle bir çatışmadan söz açmak için vakit henüz erken.

Başbakan Bin Bella
Yönünü belli etti

AMERIKAN POLİTİKASININ SAKAT YANLARI VE KÜBA SORUNU ÜZERİNE

Ötedenberi süre gelen düşünsel bir absahıkkı. Devletlerin dış politikalarında salt yerli çıkar ve faydalarından hareket ettiği ve bu anlamda genellikle dürüst ve haklı olduğu kabul edilir. Tıpkı iktisatçıların bazı ekonomik olayları açıklarken beklentileri «Homo oeconomicus» varsayımını gibi.

Salt çıkar ve yararlarından hareket etmek, birey için ahlaki olma dığı kabul edilirken, devletlerin dış politika müesseselerinde aynı davranışlarının normal karşılığı hayli garip ise de buna bir realite olarak kabul etmek mümkündür sanırım. Şüphesiz, birey için ahlaki kabul edilmeyen bir hususun topluluk için de pek ahlaki sayılmama sı gerektiği akla daha yakın ise de bu nokta üzerinde durmayıabliriz.

Çene şüphe olmasın ki, hiç olmazsa ben şüphe etmem ki, özellikle kapitalist devletlerin, «devletin menfaati», «ulusun yüksek menfaati» dedikleri şey, sosyal ve siyasi kudretle, siyasi ve sosyal düzene dolaylı veya dolaysız hakim olan zümrenin ve de bu düzenin gidişinden kendi payına çıkarı olan belirli bir kolektif menfaat larından başka bir şey değildir.

Her bahis konusu oldukça («hine hucette») A.B.D., Amerika ulu sanın, bu yetmez ise Amerika Kıtasının yüksek menfaati, bu yetişmez ise hür dünyanın menfaati, en sonunda bütün insanlığın menfaatlerinden söz ederken, aslında kimin, neyin menfaatinin sözcüğü nü yaptığını bilinmesi, her düşünün kafanın boynunun borcudur.

Aşağıda belirtmeye çalıştığım bu dev ülkenin dış politikasındaki sakat veya abes bulduğum yön, onun samimiyetsizliği, içten olma dığı, kısaca özünün sözüne ayımadığıdır. Muhakkak bu husus, söz konusu ülkenin uydu devletlerine önensemez ve de görünmez. Ama tarafsız ve dürüst bir kafa için çok göze batıcıdır. Bu bakımdan üzerinde durmak gerekiyor. Belki de Tarafsız ülkelerin Amerikan Politikasına karşı tereddütlerinin kaynağı buraya dayanmaktadır.

Amerika ne der? A.B.D., «insanlığın hak ve hukukundan» «hür riyetinden», «insanların insan haysiyetine yararlı yaşamışlarından» o denli söz eder ki Amerika dediği mi akla bu sözler bu değerler ge lir. Sözü bu olan Amerikanın özü ne olsa gerek?

A.B.D., şu insan haysiyetine uygun yaşamadan ve bu anlamdaki nice sözlerden bıkımdan bahseder, bunları tekrarlar, herseyden önce kendi yurttaşlarından ve de Amerika'nın sanat, spor gibi alan larında yüzünü ağartan ne yazık derisinin rengi çok çekici olmayan ve başkaca hiç bir günehu bulunmayan «insan» larına insanca yaşa mayı layık görmez.

Aynı konuda, sözde incelik göstererek, belki de belirtmek iste dığı ülkeleri incitmek için az kalkınmış ülkelerde insanların pek çoğu en ortalama insanca (hiç olmazsa Amerikan dışından) yaşamış ken, onlara daha mutlu yaşınmalar verecek yardımlardan pek çok, daha ölmek veya öldürmekten başka amacı olmayan silah ve askeri yardım yapar.

İnsan hak ve hürriyeti, ulusların bağımsızlığı söylevlerinde de düşün ayar. (Hürriyet konusunda Amerika'nın daha da sözleri var ya. Free World sözü de buradan gelir.)

Bir türlüteki Macar ayaklanmasında Hürriyet sözleri göklere çık tı. Yer yerinden oynadı. (Doğru.)

Uzak Doğu'da bir ülkenin Güneyinde yaşayanları, Kuzeydeki lerinin saldırılarından korumak için başka başka kanlı aktıldı. (Bu da doğru diyelim.)

Afrika'nın Kuzeyinde, bağımsızlık için, hürriyet için, sömürül memek için Cezayirli kanlarını aktırken Amerika ne yaptı?

Hele Kongo olaylarında? Ama bunda Amerikanlar bir şeyler, «ufak» şeyler yaptı değil mi?

Dış politika tercihleri de iç politikadaki alternatiflere uyuyor. Dostlarına sadık olmak gibi önemli bir niteliği olan Bin Bella, yanlış adımları kolay affeden bir kişi değil. Küba'da Sovyet füze rampalarının kurulması ve atom bombası taşıyabilen Sovyet uçaklarının üslenmesi Bin Bella için bir uyuma oldu. Cezayir başkentinde doğan şu sözler bir bakıma gerçeği yansıtır: «Castro çok sempatik olabilir, fakat ihtiyatsızca bir davranışta bulunmuştur. Oysa, Nâsir daha ciddi idi. 1956 Kasımında soğuk kanlılığını muhafaza etmiş ve Batılı devletlerin hücumuna uğ ramasına rağmen, Batı ile bağla rını koparmamıştı.»

Komünist Partisinin kapatıl ması Moskovanın hoşuna git miyecekti. Nitekim Cezayir'in Evian anlaşmalarından yararla narak Fransa ile işbirliği imkân larını geliştirmeye çalıştımsa dair belirtiler görüldü. Bin Bella adımlarını hesaplı atmak gerekl ni duymuş, binlerce işsiz ve va sıfsız işçinin meydana getirdiği alt proleteryanın Komünist Par tisi saflarında toplanmasını ön lemek için, sosyalist programı ile ortaya atılan Millî Kurtuluş Cephesini takviye etme lüzumu nu duymuştu. Genç bir devlet için küçümsenmeyecek bu tehli keyi böylece atlatan Bin Bella ekibi, Dışişleri Bakanı Kemisti' yi Paris'e yolluyarak, mali ve teknik yardım imkânlarını kul lanmak itedi. Fransa Cezayiri ko layca terketmeyeceğine göre, bu yardım işlemlerinin prensip ola rak kabul edileceğini tahmin et

mek yanlış olmaz. Ancak mesele böylece bir çözüme varmıyor. Tarım alanında ihtilâl yapmak, endüstride ise dış yardıma bağ lanıp, bir çeşit yeni — sömür geciliğe müsamaha etmek, Evian anlaşmalarından faydalanmak ve bu anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesini istemek, Magrip Birliğinin merkezi olmak ve Nâsiri model almak, Arap — İslâm kültürünü benimsemek ve Fransız uygarlığının bir çeşit yankısı olmak.

Bu ziddiyetler Cezayir gerçeğini ortaya koyan en doğru veriler. Cezayirin komünizmin panzehiri olarak sosyalizme sarılması, bir çok güçlüklerle karşılaşmasına rağmen, sonunda başarıya ulaş masına sağlam bir esas teşkil edecektir.

AFRIKA

Sömürgeciliğin yeni bir yenilgisi: Bir zamanlar hapislerde inleyen Dr. Banda bugün Nyassaland adında bağımsız bir ülkenin başbakanı oluyor.

Nyassaland'da yaşayan tah minen 2,5 milyon Afrikalı 57 yaşındaki liderleri Dr. Hastings Banda'ya Ngwazi (bü yük cengâver) diyorlar. Chicago üniversitesinde yüksek öğrenimi ni tamamlayan Dr. Banda aynı za

manında iyi bir müzakereci olduğu nu gösterdi. 23 Kasım günü so na eren konferans Nyassaland'ın 1963 Şubatında muhtariyete ka vusması sonucunu verdi. Himaye rejiminden kurtulma yolundaki bu gelişme, Nyassaland'a çoğun luğunu Afrikalıların teşkil edece ği bir hükümet, bir kurucu mec lis sağlıyor. Yeni hükümetin bay kanı da 1959'larda hapislerde ç ile dolduran mücadeleci lider Ban da. Büyük cengâver 1953'de zede lenen İngiliz-Nyassaland dostlu ğunun şimdi onarılmış olduğunu söylemektedir.

Örnekleri çoğaltmak okuyanı biraz daha sıkımdan başka şeye yaramayacağını düşünerek Küba olaylarına gelelim: Çok yakın bir geçmişte Dünya Savaşı tehlikesi atlattık. Böyle bir savaşın insanlık için ne denli bir yıkım olacağı çok şükür aşağı yukarı bilinmekte veya tahmin olunabilmektedir. Bu bakımdan Dünyanın neresinde olursa olsun böyle bir savaş tehlikesinin bahis konusu olduğu herhangi bir anlaşmadık, Dünyanın bütün insanla rını ilgilendirmektedir. (Hem de çok derinden.)

Böyle bir savaş olsaydı şu anda belki soğuk alınamız bile müm kün olmayacaktı. Ama tehlike geçtikten sonra, dünyanın iki nihâl cephesinin mensupları bunu kendi aralarında hesaplaşmalılarlar. Açık kalple dürüstlükle.

Aklı başında olan hiç kimse, hiç bir halk ölmeği, savaşta iste mez. Bilgili bilgelik, okumuşu, okunmuşu, yaşlısı genç, namus lusu namussuzu, dinalsı dinsiz; Amerikalı, Kenyalı, Rusu, Fili pinisi, İngiliz, Arjantinli, Fransız, Avustralyalı.

(Ancak savaş tehlikesinin her an olmasını ve çekirdeksel olma mak ve mevzil kalmak şartıyla savaşla ilgili her türlü araç ve gere cin sanayiciliğini veya ticaretini yapan sermayedar veya tüccar, şif ket ufak bir savasçı ister hele obaska, şü ölecekse bunun için dua eder ya ne ise.)

A.B.D., belki ortalama eyaleti büyüklüğünde bile olmayan kü çüçük Küba'dan ne ister? Neden onu seçmez? Düşmandır? Şu an da bile istila etmeyeceğine dair garanti vermez? Bir tarihte Kü baya karşı bir çıkartma hareketini el altından destekler? Kısaca dev A.B.D., bir avuç Kübayı, bir kaşık suda boğmak ister?

Amerika'nın güvenliği ile ilgili endişelerini bir yana bırakıyo rum. Beni ilgilendirmez. Abluka'nın Uluslararası Hukuka ve U.N.O.'a anayasasına aykırılığını veya ticaretini yapan sermayedar tar tıştı. Bunu da bir yana bırakıyorum. Rusların korsanlık hikâyesine ri ile barışçı pozlarını da öteye.

Sorunu tarafsız fakat daha çok yakın olarak inceleyelim: Amerika neden İsmail Küba'ya? Ve yukarıdaki soruları tek rarlıyalım?

1) Acaba A.B.D., hürriyete çok düşkün de, Küba'daki yöne tim Amerikan Demokrasisi gibi değilde ondan mı? (Bireysel hak ve hürriyete yer veren klasik anlamdaki liberal demokrasî?) Castro diktatöre diye mi? Olur a, hürriyete aşık bir ülke yanında bir diktatörlüğe tahammül edemiyor? Küçük bir çocuğa zorla ilâç iç tir gibi zorla ilâç yapmak istiyor?

Ama böyle olmaması gerek. Amerika her şeyden önce en yakın larına, ülkesinin bulunduğu kıtanın Güneyindeki ülkelere baksın. Hangi birinde Amerikadaki gibi demokrasi var? Tam veya yarı dik tatorlukla yönetilen başka ülkelerle dost değil mi? (İspanya, Port e kiz, İran, —uzakla gitmek ne lazım— Menderes Türkiye)

2) Acaba kıtır A.B.D. politikası sonucuyla da olsa Küba'nın sosyalist veya komünist olması mıdır?

Bu sebebin de «varlığı» olmaması gerek. Çünkü, A.B.D., Komü nist Yugoslavyaya yardım bile yapıyor.

3) Düşmanlığın sebebi, yıkma gücü çok yüksek saldırıcı veya savunucu büyük büyük silâhları bulundurması olmasın?

Şimdiye kadar Küba'nın bağımsız bir ülke olduğunu sanıyor dan. Gerçek anlamıyla DEVRİM yapmış bir ülke, kendine yeni bir düzen kurmuş, iyi veya kötü (bu kimseyi ilgilendirmez) yeni bir hayat seçmiş bir devlet, hele bir tarihlerde saldırı hareketine de uğrasa yukarı silâhlar bulundurmak için, A.B.D.'en izin mi alacaktır? Silâhlar, bir zamanlar saldırısını getireli ve de gelmesi olanaktı yö ne çevrilmeyecekti de Ramazan topları gibi göğe doğru mu olacak tır? Şu Guantanamo'daki yirmi silâhların yüzleri merakı değer doğ ru?

4) A.B.D.'in düşmanlığına sebep şu Küba halkını sömüren, onları üstünar eden bazı şirket veya sermayedarların çok yüksek ve asil menfaatlarının kaybı olmasın!

Nejat YARDIMCI

Türkeli Kaymakamı

Geriye bakış

Kuzeyde Tanganika' batıda Kuzey Rodezya, güneyde ve doğu da Mozambik tarafından çevrili olan Nyassaland 46.066 mil kare ilk bir toprak parçası. Buraya a yak atan ilk Avrupalı Caspar Boc caro adında biri. 1919'da gelen bu yolcuğu 1859'da David Livings tone izlemiştir. 1878'de kurulan Af rika Göller Şirketi (African Lakes Company) Nyassaland'ı sömür meye başlamış, bu şirket idaresi 1891'de Nyassaland'a himaye sta tüsünün verilmesi üzerine sona

ermiş. 1919'da Almanlar Birinci Dünya Sa vasında bir ara burayı işgal et miş, fakat sonra çıkarılmışlar. Nyassaland'ın Kuzey ve Güney Rodezya ile bağları 1939'larda bay lar. Bu bağlar 1944'de Merkez Af rika Komitesi tarafından daha da sıkılaştırılmış. Sonra 1953'de Londra konferansında federas yon kurulmuş. Buna göre, her ül kenin ayrı bir yasama organı ve bir de ortak merkez yasama or ganı olacak.

Nyassaland himaye bölgesi Londra tarafından atanan bir va li başkanlığındaki beş kişilik bir yürütme kurulu tarafından yöne tilirdi. 1955'de kabul edilen bir ka nuna yasama organına daha çok sayıda Afrika'lı girmesi sağlandı ve ilk seçimler 1956 Nisan'ında yapıldı. Fakat seçilenler sadece Avrupalı adaylardı, 5000'e varan yan bir nüfusu temsil eden altı temsilci, 2,5 milyonluk yerli hal km temsilci sayısı ise üçten be şe çıkarılmıştı.

Bu sözde reformların mesele yi çözümleneceğini ve zora başvar madan İngiltere'nin yola gelmiye ceğini anlayan Dr. Banda ve o kadaşları Millî Kongre partisinin 1959'un ilk günlerinde yaptığı bir toplantıda önemli kararlar aldılar.

Banda'nın liderliğindeki bu hareket 15 ve 19 Şubat 1959 ta riblerinde ayaklanmalar sekline döktü ve 3 Martta olağanüstü durum ilan etmek gerekti. Bu tarihte Banda ve Afrika Millî Kongre partisinin 166 üyesi tevkif edildi. Fakat, bağımsızlık atışı yerli halkı sokaklara döktü, tarışıklıklar devam ediyordu. Ro lezya ve Tanganika'dan getirilen silâh kuvvetlerinin atışı altında can veren 25 Afrika'lı aması he nüz tazeliğini muhafaza ediyor, hafızalarda. İngiltere işte o zaman Nyassaland'ı kaybetmişti. Ateş açma olaylarını sona ettirmekle görevlendirilen Devlin komisyonu nun vardığı sonuç havlı ilginç: «Nyassaland'ların bemen hepsi federasyondan ayrılmak hususun da kararlı görünüyor».

İngiliz hükümetinin kolunu ka nadım kıran bu olaylardan sonra Nyassaland milliyetçileri istekleri ne daha kolayca ulaşmak imkân ını buldular. 1960 Temmuz — Ağus tos aylarında Londra'da toplanan bir konferans sonucunda Afrika' lılara kendi temsilcilerini bizzat seçmek hakkı tanınmış, aynı yıl Ekim ayında Monckton komisyo nu daha esaslı bir anayasa de ği şikliği imkânlarını yaratmakla görevlendirilmişti.

Adım adım ilerleyen milliyetçi ler liderleri Dr. Banda'nın şahsın da gün geçtikçe kuvvet kazanı yordu. 1961'deki seçimleri federas yondan ayrılmak temasını işleyen Millî Kongre partisi ezici bir ço ğunlukla kazandı, İngilizler Ban da'yı müzakereler yoluna davet et meyi daha kazançlı buluyordu.

Bağımsız bir Nyassaland Mer kez Afrika Federasyonu içinde kalamayacağına göre, Kuzey ve Gü ney Rodezya'daki milliyetçilik ha reketlerinin de daha çabuk sonu ca varmalarını beklemek yanlış olmaz.

Ziraat Bankasında tasarrufunuz varsa Tarih kuşu size de ugrayabilir

T.C. ZİRAAT BANKASI

Plân ve siyasî şartlar

5 Yıllık Plânın genel konuları artık ve az çok herkesçe bilinmektedir. Gerek YÖN'de, gerek diğer basın organlarında bu konular devamlı olarak işlenmektedir ve işlenecektir. Ben bu yazımda konuyu biraz da plânın başarı şansını ve siyasî şartlar açısından ele alacağım.

Plân bir müessesedir. Bu müessese bir siyasî ortam içinde işleyecektir. Eğer siyasî nizamda sıhhat ve istikrar olmazsa, uzun vadeli bir hesap muvazenesi demek olan Plânın yürütülebilmesi ve başarı şansı sarsılır.

Bu yazıda Plânın yapısına ve muhtevasına geniş ölçüde girmeden bu siyasî şartların önemlerine kısaca dokunacağım. Fakat okuyucu cumun muhâkemesini Plân koşusuna da az çok bağlı tutmak için bazı gerçeklerle ilkel prensipleri ve hedefleri kısaca özetlemek yerinde olacaktır.

Ön gerçekler

5 Yıllık Kalkınma Plânı, memleketimizin tabiat ve insan şartları içinde çağdaş dünya uygarlığının gidisine ayak uydurabilmemiz için gereken kalkınma hızını sağlayabilmek için ter tiplemiştir. Ön gerçek şudur ki: Türkiye, tarih öncesinden beri çöğnenmiş, sömürülmüş, yıpranmış, yorgun bir topraktır. Türk milleti bu toprak üstünde a z gelişmiş bir iktisadî nizam içinde yaşamaktadır. Gelişme hızımız, gerek Batı âlemine, gerek plânın bir tempo içinde ilerleyen komşularımıza bakarak çağdaş hızın altındadır. Durumumuz böylece sürüp giderse, tez da manda çağdaş uygarlık nizamının, geçen yüzyıl da olduğu ve bugüne kadar devam ettiği gibi dısında ve arkasında kalmamız mukadderdir.

Çünkü, Türk milletinin hayat kavgası, vortun uvardırılmaya muhtaç bir tabiat temeli üstünde yetersiz teknik silâhlarla yapılmaktadır. Tabiatla savaşta kullandığımız araçlar, organlar ve usuller yetersiz, verimsizdir. İnsan gücümüzü tam olarak kullanamıyoruz. Vatan toprağında iyi yerleşemiyoruz. Türk milleti büyük ölçüde işsizdir. Tabiat ise asi ve bezgindir. Kısacası yarı aç, yarı çıplak ve fakiriz. Hiç olmazsa bir tarım ülkesi sayılmamız gerektiği halde daha sınıdiden, buğdayımızı, unumuzu tedarik edip günlük hayatımıza iyi kötü sürdürebilmek için yabancılara el açmaya mecburuz. Eğer deniz aşırı ülkeler bize her yıl açık kalan ekmeğimizi, hem de lâne suretiyle vermeyeceklerse, kâhuz. Bu hâl vız kızartır.

Milletimizin sosyal yapısı da sıhhatli değildir. Toprak ağalığı, su ağalığı, şehir ağalığı, sanayi ağalığı, kredi ağalığı ve hepsinin üstünde gittikçe azulaşan siyasî ağalığı elimizi kolumuzu bağlamakta, ilkemizin terakki bir taraftan da, bu uyams bekleyen toprak üstünde, zaten tam çalışmayan, daha bugünden ekmeğinin bir kısmını yabancılardan lâne olarak alan, yarı işsiz Türk milleti durmadan artmaktadır. Bu artış, köklü ve sıhhatli bir millet yapısını belirtir ama, bu milletin artan çocukları, aç, çıplak, kısmet peşin de şehirlerin geçekondur sefaletlerine koşmaktan, yahut gittikçe verimsizleşen bozkurlarda gökten mucize beklemekten başka birşey yapamazlarsa, bu memleketin sosyal geleceğinden korkulur.

Yılda nüfus artışıımız 800 bin kadardır. Yani her yıl ortalama bir vilâyet halkı nüfusa eklenmektedir. Bu artışı önlemek için doğum kontrolü gibi fanteziler, ancak büyük şehirlerde zengin ailelerin çocuk düşürme işlerini kanunla korumaktan başka birşey değildir. Açlık ve hastalık köylünün, kasabalının nefesini kesemedikçe halkın usul kalabahçı çocuk yapacaktır. Mesele doğum önlemek değil, doğanların kısmetini yaratmaktır. Çünkü nüfusu artmayan ülkeler, nüfusu artan milletlerin geçek lokması olurlar.

Türkiye nüfusu, Cumhuriyete girerken 10 milyon kadardı. 1927'de 125 milyon oldu. 1960'ta 28 milyona vardı. 1965'te 32 milyona ulaşacak, 2000 yılında, yani 38 yıl sonra da v e bu artış devam ederse 60 milyon olacaktır. Artan nüfus nasıl yaşayacak, neyle geçinecektir? İşte konu budur. Çünkü bugün yalnız ekmeğimizin bir kısmını dışarıdan ve lâne şeklinde almakla kalmıyoruz. Bütçemiz açuktur. Dış ticaret dengemiz açıktır. Öde me dengemiz açıktır. Fiyatlar, ücretler oynak bir muvazelen içindedir. Özel teşebbüsün son zaman

Şevket Süreyya AYDEMİR

larda tertipledeği Çınar Oteli toplantılarına katılan bir yabancı uzman, bizim bu yaşayışımızın adına açkça dile nci ekonomisi diye bilmiştir. Halbuki diğer taraftan gerek Batı, gerek Doğu nizamlarında çağdaş dünya yıldırım hızıyla kalkınmaktadır. Bize ancak Tanganika, Vyetnam, Güney Kore gibi garip ülkelerle mu kayese edilmek düşmektedir.

İşte bu durumdan çıkmak içindir ki kalkınmamızı bir düzene koymak ve önceden kararlaş tırılan kalkınma hedeflerine yönelmek zorunda kalmışır. 5 Yıllık Plân bu zorunluğun ilk derlen me çabasıdır. Bu plân, önümüzdeki 1963-1977 yıl larını içine alan 15 yıllık bir sürede ve birbirini takibedecek, uzun vadeli plânlarla kalkınma he definin ilk plânıdır. 1963-1967 yıllarını içine ala caktır. Esas konu, bu yıllar içinde milli gelirimizi önceden tasarılanan bir hızla arttırmaktır.

1961 fiyatları ile Türkiye milli geliri 52.7 milyar Türk lirası olarak hesaplanmıştır. Yani Türkiye yılda bu kadar bir kıymet yaratmaktadır. Düşünülen hedef bu gelirin aynı birimlerle 1977'de 145 milyar liraya çıkmasıdır. Bunun içinde 1963-1967 yıllarını içine alan birinci 5 Yıllık Plân dev resinde milli gelirden % 7 bir artış olacak, yani 1967'de milli gayrisafi gelirimiz 74 milyar liraya varacaktır.

Fakat bu % 7 artışın % 3'ü zaten her yıl % 3 artan nüfusumuzun talebini karşılayacağı için asıl kalkınma nispeti % 4 olarak hesaplan mak gerekmektedir. Çünkü 1975'te nüfusumuz 40 milyona kadar olacaktır.

Bugün milli gelirin adam başına düşen miktarı 1.790 liradır. Bu miktar 1967'de 3.200 lira olarak hesaplanmıştır. Bu arada adam başına istih lâk harcamaları da tabii yükselecektir. Bu da % 5.4 tür. Fakat gene % 3 nüfus artışı payı çıkar sa adam başına ortalama artış % 2.4 kalır.

Bütün bu işlerin başarılması bitabi yeni ve ırınlar yapılmasını isteyecektir. Bunun için gay risafi milli hâssla dedğimiz milli gelirin % 18 ini ilk plânda yatırımlara ayırmak gerekecektir. Bu suretle ilk 5 yıllık devrede 59.5 milyarlık bir yatırım yapmak şarttır. Bunu da bir kısmını devlet bütçesi ile iktisadî devlet işletmelerinin ve özel teşebbüsün kaynaklarından, diğer kısmını da yabancı kaynaklardan tedarik edilecektir. Bütün bu işlerinde sosyal adalet prensiplerine uygun olarak gerçekleşmesi gerekecektir.

Başarı şansı ve siyasî şartlar

Fakat iktisadî tahminler ve teripler Plânın başarı şansı için yeterli değildir. Bu tertibi vürü tebilmenin garantisiz siyasî şartlara da bağlıdır. Çünkü Plân nihayet bir hesap muvazenesidir. Bu muvazeneyi koruyacak ve gerçekleştirecek olan siyasî otorite, yani hükümettir. Demokratik nizamda hükümet bir siyasî muvazeneve davanır. Çünkü Türkiye mânasıyla demokrasi çok partili rejimdir. Bu partilerin hepsi «ORTA PARTİLER» dir. Oy kombinasyonlarıyla yasarlar ve iktidarda dururlar. Oy hassasiyeti, bu partilerin program larından önce gelir. Onun içindir ki, hükümet muvazenesinde ve koalisyonlar da program değil, oy hassasiyetleri ağır basar. Halbuki Plân uzun vadeli bir teriptir. Uygulanabilmesi siyasî istikrar ister. Müstakâr hükümet programları ister. Bu siyasî istikrar anlamını asgari davanakları ile şu şekilde sıralayabiliriz:

1 - Demokratik nizamın emniyeti ve istikrarı

2 - Karma ekonomide, sektörler arasında ahengin korunması

3 - Para kıymetinde ve fiyatlarda, süreli bir istikrarın sağlanabilmesi

4 - Mali kaynaklara hâkim olmak

5 - Plânın kalkınma mücadelesinin, hem ak siyon, hem z i h n i y e t olarak benimsenmesi.

Bütün bu kayıtlara:

1 - Teğril organlarda siyasî istikrarı

2 - Plân külfet ve nimetlerinin, toplum ve rarına ve vatandaşlar arasında adaklı taksimi ilkelerini de ekleyebiliriz.

Bunları «Demokratik bir nizam içinde, karma ekonomide davanın uzun vadeli ve plânı larından önce gelir. Onun içindir ki, hükümet bir kalkınma»nın ilk şartları olarak işaret edurum. Bu şartlara bir kaç cümle ile dokunacağım:

1 - Demokratik nizamın emniyeti bir rejim meselesidir. Bu nizam tehlikede midir? Havir. Ama az gelişmiş bir ülke olan ve garip bir çağda yaşayan bugünkü Türkiyemizde ne feodal kalıntı lara, ne klerikalizme, ne oligarşiye, ne demagoji

ye ve ne de sınıflar çatışmasına siyasî ilcâlarla rüyvet vermeden demokratik rejimin emniyeti ve gelişmesi hâlâ çetin bir iş gibi görünmektedir.

2 - Karma ekonomide sektörler arasında ahengin korunması şarttır. «Ama bunun için de, sektörler arasında önderlik, hâkimlik ve tâbilitik dâvâlarından, önce hükümet adamları vazge lirdirler. Halbuki, meselâ Sayın Alicana göre, plân ı ekonomimizde özel sektör esas, devlet sektörü yardımcıdır. Halbuki özel teşebbüs 30 bin kadar işletmede ve ortalama 30 kadar işçile 10 milyar lk bir mâmeleki temsil eder denilmektedir. Devlet işletmeciliği ise 150 kadar işletmede ortalama 2 bin işçi ve müstahdemle 38 milyarlık bir bilan ço aktifini ve 50-100 milyar arasında fiili bir mâmeleki temsil eder. Vakıta bu teşekküller don durulmuş ve teşebbüs kudretleri felce uğratılmıştır. Ama gene de özel sektöre karşı yardım çıkık anlamına hak verecek kadar ölmüş değildir ler. Bu iki sektör arasında harcâlem bir deyim le yanyana ve sulh içinde yaşamak mümkün kılm malıdır.

3 - Para kıymetinde ve fiyatlarda istikrarın sağ ıldığı yerde plân bitir. Fiyatlar ve kıymetler ebel te oynuyacaktır. Ama kanaatince ve 5 yıl zarfın da bu oynama yüzde 10 olursa, işler yürütülebi lir. Yüzde 20 olursa işler saretilir. Yüzde 20 yi aşar sa plân parçalanır.

4 - Mali kaynaklara hâkimiyet... «A ma naatunca plân demek, mali kaynaklara hâkimiyet yet demektir. İç ve dış kaynaklar teminat altında işlenirse, plân yalnız aksamaz, dumura uğrar. Dış kaynaklar suni enjeksiyonlar ve siyasî kontroller şeklinde değil, milletlerarası işbirliği şeklinde işle melidir. Burada Mustafa Kemal'in milletlerarası tesanüdü ifade eden sözlerinden şu kısa cümleyi alacağız:

«Eğer devamlı sulh istenilirse, insan kütleleri nin vaziyetlerini iyileştirecek milletlerarası tedbir ler alınmalıdır.»

İşte, milletlerarası İktisadî İşbirliği, bu millet lerarası tedbirdir.

5 - Eğer 5 Yıllık Plân ve plânlık fikri, bir aksiyon olduğu kadar bir zihniyet olarak da, dev letçe, siyasî partilerce, toplumca ve hele aydın larca benimsenmezse, plânın geleceğinden ümitli olamayız. Atatürk devrinde ve onu takip eden yıl lar da, devletçiliğin şansızlığı, bu hareketin, hem iktidar partiler programına, hem Anayasaya gir mesine rağmen, ne devlet, ne toplum, ne de ay dınlar tarafından benimsenmemesiydi. Plânlıkta, bilhassa z i h n i y e t'in benimsenmesi şart ır. Halbuki plâna saygı, bazı partilerle basın çev relerinde şimdiden zedelemiştir. Sosyal toplumla ra gelince, bu toplumun aydınlatılması gerekir. Plân üzerinde bugün aydınlarla bile hâkim olan ruh, maalesef göpümlüktür. Bununla mücadele yine aydınlarla gerekir.

Bunlardan gayri olarak:

- Teğril organlarda siyasî istikrar,
- Plân külfet ve nimetlerinin toplum yarar ına adaklı taksimi.

konularında ki-asa şunları işaret edeceğiz:

Bu nın siyasî hayatımızda olacağı azimimizin, parlamento içinde ve dışında bakışta sezlilmekte dir. Muazzam bir köylü kültüsü, aktif bir işçi adı lesi, hizmet erbabı ve idealist eğitilmiş milliyetçi aydınlar, siyasî hayatımızda ilahen temsil ettiği gibi dir. Büyük kültürel bir parti hayatında geçeri gibi temsil edilememesi, parlamentoda hâkimiyeti, şun lük eğitimler üzerinde birbirleri ile durmadan çatış an bir azimite ulaşabilir. Bu hat savas emni yet için işi degiler.

Plânın aynı nimet ve zuretilerini, toplum için de adaklı dağılıt, konusuna gelince, bu noktada şu kadartın, beirteceğimi hepimizin olduğu gibi, Plân demek «nibave», bir milli gelir muvazenesi demektir. Muayyen bir süre içinde, milli gelirin, beliri bir orantıda artması demektir. Plânın tek niç ve stratejisi, bu sonuca ulaşmak için alınan lemler. Ö nade, kalkınma başarısı milli gelirin yara tımına katılan toplum, zümrelerinin emekleri ile sağlanır. E böyle olunca, plânda «öğünün önderliği» nası, mânasız kâğıtka imneticilik, taksit minde de, külfetlerde olduğu nispette, bir adalet kaygusunun nakim vıması gerekir. Hem iç kaynak ları yaratırken, hem dış kaynaklardan faydalanır ken, bu adalet endişesi, gözletilmese, yurtta sos yal gelişme koşulları bundan da ancak toplum yarar görür.

İstikrar, siyasî istikrar ve... «Amalet endişe ve plânın başarısı için ruh ve güdendir. Şimdi, bu yazıda şu sözlerle son vermek istiyorum. Evvelâ bir sual koyacağım:

- Plân başarı sağlayabilecek mi?

Bu sualin cevabı şudur:

- Plân başarı sağlanabilir!

27 Mayıs'tan sonra, plân fikri, lâyk olduğu organizasyonu ve genç mücadelelerini buldu. Bu hareket ebbette ki yetkiyi ellerinde milletin ka derine damgasını vuracaktır. Hareketin doğrulu ğuna, yüceltilmesine inanıyorum. Bu hareketin içinde olan aydınlarımızın mihnet ve meşakkatleri ni takdir ederek, onlara sebat ve cesaret temenni ediyorum. İnaniyorum ki zafer daima fikrin, ka rakterin ve inanın olacaktır.

YÖN

e' Abone olunuz